

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Bc. Lucie Matějčková

Sourozenectví v pěstounské péči

Vedoucí práce: Mgr. Hana Šlechtová, Ph.D.

2017

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu použitých zdrojů.“

.....

Místo a datum

.....

Podpis autora práce

Poděkování

Děkuji Mgr. Haně Šlechtové, Ph.D. za trpělivost, vlídnost, cenné rady a připomínky při tvorbě diplomové práce a stejně tak za podporu při jejím zpracování.

Děkuji své rodině, za její optimismus, psychickou podporu, a hlavně za důvěru a pomoc věnovanou s naprostou samozřejmostí a upřímností.

Mé poděkování patří i všem pěstounům, se kterými jsem prováděla rozhovor, za to, že byli velmi vstřícní a umožnili mi nahlédnout do osobního prostředí jejich rodin.

Obsah

Úvod	7
1 Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče	8
1.1 Náhradní rodinná péče a související pojmy	10
1.2 Práva a povinnosti pěstounů	14
1.3 Pozice dítěte v kontextu pěstounské rodiny a biologické rodiny	17
2 Sourozenectví	20
2.1 Pokrevní příbuzenství a společné soužití jako zakládající sourozenecký vztah	20
2.1.1 Sourozenectví založené na pokrevním příbuzenství	20
2.1.2 Sourozenecký vztah založený na soužití	21
2.2 Sourozenecké aspekty vztahu mezi dětmi v pěstounské péči a vlastními dětmi pěstounů	21
3 Metodologie výzkumu	23
3.1 Otázky k rozhovoru s rodiči	24
4 Případ rodiny Věry a Víta	27
4.1 Charakteristika pěstounské rodiny a jejích členů	27
4.2 Rodičovská odpovědnost za vztahy dětí jakožto sourozenců	28
4.2.1 Vliv stávajícího dítěte na přijetí dalšího dítěte	29
4.2.2 Oslovování	30
4.3 Problémy v pěstounské rodině	30
4.3.1 Psychické problémy svěřeného chlapce	31
4.3.2 Nedostatek soukromí	31
4.3.3 Spolehlivost biologické dcery	32
4.3.4 Pracovní zatížení a finanční náročnost pěstounské péče	32
4.3.5 Napjaté vztahy mezi dětmi	33
4.4 Osobní setkání s biologickou rodinou	33
4.4.1 Osobní setkání s biologickou rodinou	33
4.4.2 Kontakt s biologickou rodinou	33
4.4.3 Vliv předchozích zkušeností na další život dítěte	34
4.5 Komunikace v pěstounské rodině	34
4.5.1 Vznik a řešení konfliktů	34
4.5.2 Přejít z ústavní péče do rodinného prostředí	35
4.5.3 Osamostatnění dětí	36
4.6 Vztahy	37
4.6.1 Utváření vztahů mezi dětmi	37
4.6.2 Napjaté vztahy mezi dětmi	38
4.6.3 Hlídní si svého postavení v rodině	39
4.7 Výchova	39
4.7.1 Rodinná pravidla	39
5 Případ rodiny Ilony a Marka	42
5.1 Charakteristika pěstounské rodiny a jejích členů	42
5.2 Rodičovská odpovědnost za vztahy dětí jakožto sourozenců	43

5.2.1	Vliv stávajícího dítěte na přijetí dalšího dítěte.....	43
5.2.2	Nevysvětlitelné chování vůči ostatním	44
5.3	Komunikace v pěstounské rodině.....	45
5.3.1	Vznik a řešení problémů a konfliktů	45
5.3.2	Psychická náročnost	46
5.4	Sourozectví	47
5.4.1	Soužití sourozenců	47
5.4.2	Švagřův vliv na sourozenectví	48
5.5	Původní rodina.....	48
5.5.1	Charakteristika původní rodiny	49
5.5.2	Přechod do pěstounské rodiny.....	49
5.5.3	Kontakt s biologickou rodinou.....	50
6	Případ rodiny Libuše a Petra.....	51
6.1	Charakteristika pěstounské rodiny a jejích členů	51
6.2	Rodičovská odpovědnost za vztahy dětí jakožto sourozenců.....	53
6.2.1	Vliv stávajícího dítěte na přijetí dítěte	54
6.2.2	Oslovování	55
6.3	Komunikace v pěstounské rodině.....	56
6.3.1	Rituály	56
6.3.2	Řešení problémů a konfliktu	57
6.3.3	Přechod z ústavní péče do rodinného prostředí.....	60
6.4	Vztahy, společné soužití, bydlení a rodinné vztahy	60
6.4.1	Vztahy	60
6.4.2	Bydlení	61
6.5	Výchova.....	62
6.5.1	Rodinná pravidla	62
6.6	Původní rodina.....	63
6.6.1	Kontakt s biologickou rodinou.....	63
7	Závěr	66
8	Seznam zkratk	68
9	ZDROJE.....	69

Úvod

V posledních desetiletích prochází náhradní rodinná péče celou řadou proměn. Snaží se reagovat jak na narůstající požadavky na vzdělání odborníků, tak na trendy, kterými se ubírá většina vyspělých zemí. V souvislosti s pěstounskou péčí proběhlo velké množství legislativních změn. Zvýšily se požadavky na pěstouny, na jejich vzdělávání a spolupráci s doprovázejícími organizacemi a odborníky. Má diplomová práce pojednává o současném stavu řešení problematiky náhradní rodinné péče a sourozenectví v pěstounské péči, a to z hlediska teorie i praxe. Hlavním cílem práce je zjistit, jaký pohled mají pěstouni na vztahy mezi dětmi vlastními a svěřenými, vztahy, které lze vnímat jako „sourozenecké“, ať už jimi jsou doopravdy, či kupř. jen z hlediska každodenního života. Pro svoji diplomovou práci jsem čerpala poznatky z odborných recenzovaných článků časopisu Sociální práce. Dále potom z odborných publikací týkajících se náhradní rodinné péče od autorů Matějčka, Dytricha, Škoviery atd. Poznatky týkající se sourozenectví jsem čerpala z odborných prací Lemana.

V praktické části jsem vycházela z publikací autorů Hendla a Miovského. Tyto publikace mi byly nápomocny při zpracování výzkumné části. Také jsem čerpala z internetových stránek a zahraničních publikací.

Práce je rozdělena na dvě části: na část konceptuální a část výzkumnou. Konceptuální část bude obsahovat nástin problematiky náhradní rodinné péče. Budu se zabývat i dalšími souvisejícími pojmy jako je ústavní péče, SOS vesničky, Klokánek, poručenství, osvojení a pěstounská péče. Dále se budu věnovat samotnému sourozenectví, jeho podobám v biologické i pěstounské rodině. Popíši také fungování pěstounské péče a práva a povinnosti pěstounů.

Výzkum samotný je z hlediska cíle práce stěžejní. V kapitole věnované metodologii nejprve charakterizují výzkumný soubor a použité metody výzkumu. V dalších kapitolách přináším zjištění ohledně pohledu pěstounů na vztahy mezi dětmi (sourozenci) v jejich rodinách. Na základě zjištěných faktů budou formulovány závěry výzkumného šetření.

Téma náhradní rodinné péče je mi blízké, protože má teta byla v poručnické péči. Když jí v době dospívání zemřeli rodiče, ocitla se úplně sama, neměla ani žádné sourozence. Oporu a nové rodinné zázemí našla v mé babičce, která se stala její poručnicí.

1 Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče

O tom, kdo se stane pěstounem nebo poručníkem, rozhoduje soud. Osoba, která má o poručenství nebo pěstounství zájem podá nejprve návrh na jehož základě se může zahájit soudní řízení. Může nastat i situace kdy pěstounem a poručníkem nemusí být stejný subjekt. Platí to hlavně pro zprostředkovanou pěstounskou péči na přechodnou dobu. Důvody vzniku takové situace mohou být různé. Například zbavení biologických rodičů rodičovských práv, jejich úmrtí, přechodná nebo trvalá zdravotní nezpůsobilost rodičů, výkon trestu apod.¹

Jako modelový příklad lze uvést následující: Aniččini rodiče měli závažnou autonehodu. Otec ji nepřežil, matka byla ve velice závažném stavu umístěna do specializovaného zdravotnického zařízení. V této situaci je tedy nutné zajistit právní zabezpečení nezletilé Aničky. Vzhledem k tomu, že Anička nemá žádné příbuzné, je nutno zajistit po dobu, kdy matka není schopna se o Aničku postarat, tzv. pěstounskou péči na přechodnou dobu. Jedná s o dobu, po kterou bude zkoumáno, zda se bude matka schopna o Aničku opět starat. Aničce byl poručníkem ustanoven obecní úřad, v jehož působnosti má Anička trvalý pobyt.

Prvoinstančním je vždy obecní úřad s rozšířenou působností v rámci trvalého bydliště žadatele, který přijme jeho žádost a vede jej v evidenci. Krajský úřad poté prověřuje vhodnost osoby, která se o pěstounství uchází.²

Mezi důležité aspekty při prověřování žadatele patří její trestní bezúhonnost (dokládá se výpisem z rejstříku trestů), dále posouzení jeho zdravotního stavu včetně psychologického posouzení. Osoba musí mít také trvalý pobyt na území České republiky, ale nemusí být jejím občanem, pokud splní přísná kritéria o trvalém pobytu.³ Při přidělování statusu pěstouna nebo poručníka se vždy zjišťuje motivace žadatele.⁴

Daný obecní úřad musí v tomto procesu dodržovat určitou posloupnost činností, které zahrnují vyhledávání dětí, u kterých by mohlo dojít ke svěřeni do pěstounské péče, zajišťování vhodných osob, jež by mohly pěstounskou činnost vykonávat, zajišťování

---

¹ BUBLEOVÁ, V., FRANTÍKOVÁ, J., VYSKOČIL, F., VÁVROVÁ, A., POKORNÁ, P., *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. s.24–30. ISBN 978-80-87455-19-7.

² Tamtéž, s.24–30.

³ Tamtéž, s.24–30.

⁴ Tamtéž, s.24–30.

přípravy přijetí dítěte do pěstounské rodiny a zprostředkování osobního seznámení dítěte s pěstounem.⁵

Žádost o zprostředkování pěstounské péče se podává obecnímu úřadu s rozšířenou působností v místě trvalého pobytu žadatele. V případě, že se jedná o manželský pár, který má rozdílné trvalé bydliště, záleží na dohodě páru, u kterého obecního úřadu se žádost podá. Tuto žádost však musí vždy podat fyzická osoba. Jestliže žádost podává cizinec, musí mít na území České republiky povolen trvalý pobyt, anebo musí být hlášen k pobytu na území České republiky nejméně po dobu jednoho kalendářního roku.⁶

Při následném posuzování žadatelů o zprostředkování pěstounské péče dochází ke správnímu řízení o zařazení do evidence zájemců o náhradní rodinnou péči. Tato činnost nejprve spadá do působnosti obecního úřadu s rozšířenou působností podle trvalého pobytu žadatele. Zakládá se spisová dokumentace, obsahem jsou údaje o žadatelích.⁷

Obsah spisu tedy tvoří žádost, která obsahuje osobní údaje žadatele, včetně data narození a místa trvalého pobytu, dokument prokazující státní občanství, popř. dokument prokazující pobyt na území České republiky, záznam z rejstříku trestu, který si vyžádá příslušný obecní úřad, a zpráva o zdravotním stavu, kterou předkládá žadatel.⁸

Při zprostředkování pěstounské péče je nutné také prošetření ekonomických a sociálních poměrů žadatelů – údaje o bydlení, příjmech a ostatních výdělečných činnostech či aktivitách. Důležitý je písemný souhlas žadatele, jenž je vydaný pro orgán sociálně právní ochrany ke zjišťování údajů. Jde o to, zda je způsob života žadatele pro nezletilé dítě vhodný, zda pro něj žadatel zajišťuje vhodné prostředí. Součástí je také souhlas k průběžné kontrole – nedošlo-li ke změně skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.⁹

Mezi další dokumenty patří písemný souhlas žadatele s účastí na přípravě přijetí dítěte do rodiny, závazné stanovisko obecního úřadu k podané žádosti, ale také případně stanovisko zřizovatele zařízení, kde bude pěstounská péče vykonávána. Jestliže jsou již veškeré dokumenty součástí spisové dokumentace, vyhotoví obecní úřad kopii, kterou neprodleně postoupí příslušnému oboru krajského úřadu.¹⁰

---

⁵ Tamtéž, s.24–30.

⁶ Tamtéž, s.24–30.

⁷ Tamtéž, s.24–30.

⁸ Tamtéž, s.24–30.

⁹ Tamtéž, s.24–30.

¹⁰ Tamtéž, s.24–30.

Krajský úřad, který vede evidenci nezletilých dětí a žadatelů o pěstounskou péči, posuzuje vhodnost žadatelů. Průběh předcházejícího odborného posouzení je závazný platné legislativě.¹¹

Z pohledu odborného posouzení představuje zprostředkování pěstounské péče objektivní posouzení žadatele a vyhodnocení přípravy k přijetí dítěte pěstounem, a to bez ohledu na to, jestli se jedná o dobu přechodnou nebo trvalou. Vždy je nutné vyjádření všech členů pěstounské rodiny (zletilých i nezletilých) k tomu, zda jsou schopni dítě přijmout. Jedním z nejdůležitějších bodů zkoumání je bezúhonnost žadatele, partnera žadatele i jiných osob tvořící společnou domácnost. Za bezúhonného nelze považovat jednotlivce, který byl pravomocně odsouzen pro čin proti životu, zdraví, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění. Odborné posouzení provede krajský úřad ještě před zařazením žadatele do evidence. U osob, které již v evidenci jsou, provede posouzení příslušné ministerstvo. Podle platných zákonů o sociální ochraně dětí je povinností žadatele podstoupit odborné vyšetření zdravotního stavu, nic o něm nezamlčovat. Dále musí uvést adresu zdravotnického zařízení a lékaře, u kterého se případně léčí. Tyto údaje slouží k posouzení žadatele, zda je duševně i fyzicky schopný pečovat o nezletilé dítě. Vzhledem k tomu, že nejsou zákonem nikde určeny omezující prvky, je nutné přihlídnout k zájmu dítěte a jeho psychologickému vyšetření. Součástí posouzení zájemce o pěstounskou péči je samozřejmě také motivace k tomuto činu. Předpoklad vychovávat dítěte v pěstounské péči je individuální záležitostí každého jedince. Je vázána na rozhodující skutečnosti zjištěné při posuzování úřadů ve všech působnostech.¹²

1.1 Náhradní rodinná péče a související pojmy

„Náhradní rodinná péče je forma péče o dítě, které je vychováváno jinými než biologickými rodiči v prostředí, jež se nejvíce podobá životu v přirozené rodině.“¹³

Všechny formy náhradní rodinné péče jsou garantovány státem. *„Výchova zahrnuje i péči, avšak pečovat lze i bez toho, že bychom vychovávali.“¹⁴* Náhradní rodinná péče se

---

¹¹ Tamtéž, s.24–30.

¹² Tamtéž, s.24–30.

¹³ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, A., VYSKOČIL, F., POKORNÁ, P. Základní informace o osvojení (adopci). Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2014. s.6. ISBN 978-80-87455-18-0

¹⁴ ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 23. ISBN 978-80-7367-318-5,

rozděluje na náhradní osobní péči, pěstounství a na osvojení, které může být tuzemské – vnitrostátní, nebo mezinárodní.¹⁵

Pojmy ústavní výchova a náhradní výchova mají tentýž homogenní význam. Škoviera ale ve své publikaci dodává, že vhodnější je užívat pojmy ústavní péče a náhradní péče. Pojem výchova se v dnešní době stále více nahrazuje výrazem péče, především v anglicky psané odborné literatuře.¹⁶ „*Výchova je společným jmenovatelem práce pěstouna v rodině i vychovatele v některém dětském zařízení.*“¹⁷

Řada odborníků působících v oblasti náhradní rodinné péče se shoduje na tom, že i přestože některé rodiny neplní všechny své základní funkce, je pro dítě rodinné prostředí lepší než ústavní zařízení.¹⁸

Ústavní zařízení však může být vhodné pro starší děti.¹⁹ Dále také pro děti s postižením a děti jiné rasy, o které žadatelé o náhradní péči bohužel nejeví zájem.²⁰

Nahradiť ústavní výchovu týraných, zanedbávaných nebo jinak sociálně ohrožených dětí přechodnou a okamžitou rodinnou péčí si klade za cíl projekt Fondu ohrožených dětí, Klokánek. O děti se zde starají tzv. tety, jež jsou zaměstnány ve Fondu ohrožených dětí. Klokánky mohou děti přijmout i bez souhlasu rodičů, a to do doby, než se rozhodne o předběžném opatření. Fungují nepřetržitě, mohou tedy novorozence přijmout kdykoliv. Tento fakt představuje výhodu pro matky, které porodí mimo zdravotnické zařízení, nemusí se totiž obávat prozrazení své totožnosti. Rodinné buňky se snaží o simulaci normální rodiny. Skládají se tedy z různě starých dětí. Jejich výhodou je přijímání celých skupin sourozenců.²¹

Problémem může být také ústavní péče mezi přechodem dítěte z jedné rodiny do druhé. Psychika dítěte může být z tohoto důvodu poznamenána na celý život.²²

„Podstatnou součástí spojení života náhradní rodiny s životem dítěte by měla být jednak odborná příprava zájemců (včetně identifikace jejich skutečných motivů a uvedení jejich očekávání na pravou míru), jednak příprava dítěte (a zrealnění jeho očekávání). Tak se sníží riziko selhání na obou stranách. Tomuto procesu „životů“ může (v konkrétních

---

¹⁵ Tamtéž, s. 21.

¹⁶ Tamtéž, s. 25.

¹⁷ Tamtéž, s. 23.

¹⁸ Tamtéž, s. 33.

¹⁹ Tamtéž, s. 34.

²⁰ Tamtéž, s. 60.

²¹ ČURDOVÁ, Z. Co obnáší pobyt v Klokánku. *Sociální práce*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2006, 1, s. 32–33. ISSN 1213-6204.

²² ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 64. ISBN 978-80-7367-318-5.

případech) předcházet i neformální kontakt dítěte se žadateli, kteří se zatím nerozhodli, zda o náhradní rodičovství skutečně stojí.“²³

Proces náhradní rodinné péče je velmi složitý a náročný. Za velmi problematické je považováno informování dítěte o jeho původní rodině. Vždy se považuje za vhodné hovořit o biologických rodičích pozitivně. Dítě by mělo mít šanci navázat různé mezilidské vztahy i mimo nejužší rodinu. Náhradní rodina by měla představovat otevřené společenství.²⁴

Existuje mnoho rizik, která budoucím rodičům hrozí. Mohou být nejistí, netrpěliví, úzkostní. Přesto však jejich motivace bývá velmi silná. Je ovšem důležité, aby toto rozhodnutí proběhlo v dialogu mezi oběma partnery. Nestačí, aby si podstoupit takto důležitý krok naplno přál pouze jeden z rodičů. Takové rozhodnutí většinou přináší v budoucnu mnohé problémy.²⁵

Pro dítě je prostředí nové rodiny zpočátku velmi nepřírozené. Důležitou roli zde hraje sociální poradenství. Poradenské aktivity pomáhají dítěti, ale i rodičům, s průběhem adaptace. Jedná se hlavně o přípravu rodičů na vyrovnání se s nově vzniklou situací v zaběhlé rodině, o posilování komunikace mezi partnery, zvládání zátěžových situací apod.²⁶ „*Odborná příprava je prevencí před zklamáním z nenaplněných snů.*“²⁷

Kromě kompetentního sociálního pracovníka hrají v procesu zabezpečování náhradní rodinné péče důležitou roli také neziskové organizace, které mohou svými aktivitami významně přispět k hladkému průběhu celého procesu. Často je však těmto organizacím věnována malá pozornost.²⁸

V SOS vesničkách je zřízen koncept tzv. následné péče, který spočívá v postupném a cíleném osamotňování dětí. Je zahájen ve věku dvanácti let a trvá až pět let po dosažení plnoletosti.²⁹ „*Musíme odpovědně zvážit, co všechno může podmiňovat život manželského páru a této rodiny v zařízení našeho typu a zda jí nebude vzato něco velmi cenného a*

---

²³ Tamtéž, s. 60.

²⁴ SCHAVEL, M., DLEXLEROVÁ, B., Niekoľko poznámok k sociálnemu poradenstvu v oblasti náhradnej rodinnej starostlivosti. A few notes about the social counseling in substitutional family care. *Sociální práce*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2006, 1, s. 64–70. ISSN 1213-6204

²⁵ Tamtéž, s. 64–70.

²⁶ Tamtéž, s. 64–70.

²⁷ ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 61. ISBN 978-80-7367-318-5.

²⁸ SCHAVEL, M., DLEXLEROVÁ, B., Niekoľko poznámok k sociálnemu poradenstvu v oblasti náhradnej rodinnej starostlivosti. A few notes about the social counseling in substitutional family care. *Sociální práce*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2006, 1, s. 64–70. ISSN 1213-6204

²⁹ BAJER, P. V období čekání na dítě prožívají pěstounky pochyby. *Sociální práce*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2006, 1, s. 27–31. ISSN 1213-6204.

*podstatného, protože vesnička je společenství vazeb, které nejsou pro rodinu zcela běžné.*³⁰ Během přípravy se hovoří také o sourozenecké konstelaci, protože do SOS vesniček sourozenci přicházejí, a to ve věku od jednoho do dvanácti let. Mezi další témata patří například integrace dětí menšin, schopnost dítěte obstát ve vlastním životě, vztahy s biologickou rodinou, legislativa, otázka partnerství pěstounek, sebepojetí, životní změny apod.³¹

Rozdíl mezi pěstounskou péčí a osvojením je v právním postavení dítěte, které rodina přijímá. O adopci mají zájem většinou bezdětné páry, které vlastní děti mít nemohou. Osvojení je formou, jež zajistí potencionálním rodičům získat dítě, o které se budou plnohodnotně starat. Kvalitní rodinné zázemí může pozitivně ovlivnit další život dítěte. Osvojení představuje optimální řešení jak pro bezdětné páry, tak pro opuštěné děti.

Podle Caroline Archerové, která si sama osvojila a vychovala čtyři děti, je adopce tou nejlepší cestou pro záchranu týraných, zanedbávaných, nemilovaných a nechtěných dětí.³²

*„Kdyby společnost nevěřila, že adoptivní rodiče mají dětem, v kterémkoli věku, co nabídnout, bylo by lepší zasazovat se o rozvoj dětských domovů než o lepší porozumění potřebám traumatizovaných dětí a podporu adoptivních rodin.“*³³

Mezi hlavní zákony a normy, kterými se řídí náhradní rodinná péče, patří především Listina základních práv a svobod. *„Náhradní rodinná péče v České republice je upravena zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.“* Mezi lety 1990–2013 se nacházela základní právní úprava v zákoně č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. Důležité změny nastaly v letech 1998 a 2013 při novelizacích. Dne 1.1. 2014 byl zrušen zákon o rodině a účinnosti nabyl nový občanský zákoník, který v druhé části zahrnuje i *„úpravu rodinného práva včetně úpravy institutů náhradní rodinné péče.“*³⁴

Matějček se zmiňuje o výzkumu mužů a žen, kteří v dětství vyrůstali v nepříznivém rodinném prostředí. Tyto osoby byly po určitý čas svého života sledovány. Část z nich byla přemístěna z primárních rodin do trvalého žití v dětských domovech, druhá část přešla do

---

³⁰ Tamtéž, s. 27–31.

³¹ Tamtéž, s. 27–31.

³² ARCHEROVÁ, Caroline. Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál, 2001. 120 s. ISBN 80-7178-578-4

³³ Tamtéž

³⁴ VYSKOČIL, Filip. Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014 [cit. 2014-12-15]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Projekty/Pravni_uprava_NRP_v_CR_2014.pdf

individuální pěstounské péče. Další část pak byla v dětství v dětských domovech, z kterých šla do SOS dětských vesniček. Tyto osoby se dokázaly bez problému začlenit do společenského života, většinou mají vlastní partnery a děti, vyučily se, mají zaměstnání.³⁵

Každé dítě potřebuje pevné a stabilní zázemí. V případě, že takové prostředí nemohou zabezpečit rodiče, nenajdou se vhodní pěstouni či osvojitelé, nebo tento úkon není možný, je řešením přidělit nezletilému dítěti poručníka. Tento postup je stanoven soudem a je pod dohledem správních orgánů. Vzniká vztah poručník – poručenec.³⁶ Poručník je povinen podávat soudu písemné zprávy o poručenci a písemné vyúčtování o hospodaření s jeho jměním. V některých případech může být poručník osvobozen od této povinnosti – vždy je však posouzení vázáno na jednotlivé případy a jednotlivé situace.³⁷

1.2 Práva a povinnosti pěstounů

Pěstoun je zodpovědný za výchovu dítěte a osobně o něho pečuje.³⁸ „Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech a nemá vyživovací povinnost k dítěti.“³⁹

Od 1. ledna 2014 mají uchazeči o pěstounskou péči povinnost uzavřít písemně dohodu s jakoukoliv z doprovázejících organizací. Pěstoun musí mít souhlas obce s rozšířenou působností, která překládá pěstounovi návrh dohody, nebo ji lze uzavřít na základě návrhu obecního úřadu s rozšířenou působností. Může se stát, že doprovázející subjekt dohodu o výkonu pěstounské péče neuzavře, většinou z kapacitních důvodů.⁴⁰

Dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí může být s pěstounskou rodinou uzavřena pouze jedna dohoda o výkonu pěstounské péče. „Jedinou výjimkou je situace, kdy má každý z manželů – pěstounů – svěřeny děti do „své“ výlučné péče a tito manželé po dobu delší, než tři

---

³⁵ MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH, Zdeněk, 2002. Krizové situace v rodině očima dítěte. 1. vyd. Praha: Grada, s. 69. ISBN 80-2470332-7.

³⁶ BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. s. 7–8. ISBN 978-80-87455-19-7

³⁷ Tamtéž, s. 8.

³⁸ Národní informační centrum pro mládež. *Pěstounská péče* [online] [cit. 18. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/pestounska-pece>

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin. Nadační fond J@T. 2014. Dostupné z: <http://valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/pravni-a-financni-aspekty-doprovazeni.pdf>

měsíce žijí odděleně v samostatných domácnostech.“ Pak se s každých manželů uzavírají dvě dohody o výkonu pěstounské péče samostatně.⁴¹

V obsahu dohody by měl být nastaven tzv. „*systém vzájemné spolupráce*“, kdy se obě strany domluví, jakým způsobem budou řešit různé záležitosti týkající se dítěte. Hlavním obsahem dohody o výkonu pěstounské péče je to, jakým způsobem se budou uskutečňovat práva a povinnosti pěstouna. Osoba k tomu pověřená má za úkol s pěstouny, se svěřeným dítětem a orgánem sociálně-právní ochrany dětí plánovat průběh pobytu dítěte v pěstounské péči. Je důležité, aby ostatní navazující dokumenty byly v souladu s individuálním plánem dítěte (IPOD). Nutné je si uvědomit, že ne všechny služby, které poskytuje doprovázející organizace, jsou hrazené ze státního příspěvku. Jestliže má například dítě v pěstounské péči v IPOD zaznamenané, že potřebuje doučování, doprovázející organizace je povinna jej zajistit financováním z vlastních zdrojů. Veškeré změny dohody se provádí písemným dodatkem k dohodě.⁴²

Využívání pěstounského (státního) příspěvku podléhá závazným pravidlům. Týká se to například cestovních výdajů, vzdělání, poštovního, telekomunikace, dopravního.⁴³

Odměna pěstouna je stanovena zákonem. Pěstouni mají ze zákona nárok na odbornou pomoc a poradenství dle platných právních předpisů. Tato pomoc je bezplatná.

Odborná pomoc je poskytována minimálně jednou za šest měsíců. Jedná se většinou o poradenství psychologické, terapeutické, právní. Tato pomoc se týká svěřeného dítěte i osob pečujících. Odborná pomoc je poskytována průběžně. Výše uvedené skutečnosti se týkají řešení složitějších záležitostí. Jedná se o zprostředkování pomoci a může také dojít k úhradě ze strany doprovázející organizace. Individuální posouzení navazuje na skutečnost, zda se jedná o záležitost související s pěstounskou péčí, nebo nikoliv. Vyžádání odborné pomoci má velmi široké opodstatnění. Může se jednat o problémy vztahové, sociální, komunikační, právní. Je také nutno podotknout, že takové situace jsou přímo úměrné specifickým situacím a specifickým potřebám svěřeného dítěte, pěstounské rodiny nebo samotného pěstouna. Z prostředků ze státního příspěvku určených na výkon pěstounské péče, v případě potřeby odborné pomoci, mohou čerpat osoby pečující, osoby v evidenci nebo svěřené dítě.⁴⁴

---

⁴¹ Tamtéž

⁴² Tamtéž

⁴³ Tamtéž

⁴⁴ Tamtéž

Každý pěstoun je povinen dodržovat platná právní ustanovení a tzv. na sobě pracovat, sebevzdělávat se.⁴⁵

Doprovázející organizace dostává za každou uzavřenou dohodu s pěstounem státní příspěvek na výkon pěstounské péče, který činí 48 000 Kč na dvanáct kalendářních měsíců. Pokud je dohoda uzavírána během roku, příspěvek činí za každý započatý měsíc, v němž trvala dohoda, 4000 Kč.⁴⁶ Úhrady nad rámec základních ustanovení jsou dány vyhláškou nebo jinými platnými ustanoveními v rámci působnosti správních orgánů. Jedná se např. o zdravotní péči, sociální služby, volnočasové aktivity, doučování. Ceny za tyto služby a péči musí odpovídat obvyklým cenám. Ceny služeb nejsou definovány. Pokud je například cena služby vyšší než obvyklá cena, pěstoun se na její úhradě podílí. Jestliže jde o službu, kdy je její rozsah dán zákonem, může pěstoun požádat o plnou nebo částečnou úhradu stanovené ceny. Toto se týká také služeb, které nespádají do specifikace zákona dané zákonem, anebo služby, které mohou být hrazeny tzv. veřejnými zdroji⁴⁷.

Každá rodina (nebo pěstoun), která má v pěstounské péči nezletilé dítě, má ustanoveného tzv. klíčové pracovníka. Ten je určen se zákona. Přiděluje jej většinou příslušný odbor obecního úřadu nebo jím pověřená organizace. Maximální počet rodin, s kterými klíčový pracovník spolupracuje, by neměl převýšit počet dvacet pět rodin.⁴⁸

Zvláštním ustanovením se upravuje tzv. odlehčovací péče. Jedná se dobu, kdy pěstoun nemůže z objektivních příčin plnit plnohodnotně své povinnosti ve vztahu ke svěřenému dítěti. Jedná se zejména o nemoc pěstouna, rodinné záležitosti, vyřizování na úřadech a institucích. Jedná se vždy o krátkodobou péči. Dočasná pomoc je definována zákonem. Veškeré situace vedoucí k využití účelového odlehčovací péče jsou posuzovány individuálně v plné návaznosti na péči o svěřené dítě. V tomto případě lze péči zajistit i neregistrovanými poskytovateli sociálních služeb, musí však mít odbornou způsobilost. Může se jednat o rodinná centra agentury zprostředkovávající péči o dítě – a to jak osob fyzických, tak i právnických. V těchto případech je za dítě odpovědná právnická či fyzická osoba, která nad dítětem provádí dohled. Jelikož každé svěřené dítě je individualitou, stejně tak i pěstounská rodina může mít individuální požadavky. Přihlíží se ke specifickým potřebám všech členů pěstounské rodiny a svěřeného dítěte. Takováto odlehčovací péče by měla být podložena

---

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ Tamtéž

písemnou dohodou mezi pěstounem a osobou nebo organizací, která bude péči o dítě vykonávat. Tato dohoda slouží k tomu, aby se předešlo nedorozuměním nebo případným nesrovnalostem v osobní péči.⁴⁹

Oproti tomu *neúčelová péče* je blízká jakési dovolené pěstouna. Lze ji uplatnit v rozsahu minimálně půl dne a maximálně čtrnácti dnů v průběhu jednoho roku. Tuto úhradu neúčelové odlehčovací péče lze aplikovat např. na pobyt dítěte mimo pěstounskou rodinu – např. na dětský tábor, ozdravný pobyt, školu v přírodě atp. Omezujícím prvkem je skutečnost, že dítě svěřené do péče musí dosáhnout minimálně dvou let. Musí se také přihlídnout k psychickému a zdravotnímu stavu svěřeného dítěte. Jako příklad lze uvést situaci, kdy rodiče jsou zaměstnáni a zaměstnavatel jim hradí jedenkrát ročně tzv. ozdravný pobyt nebo lázeňskou péči. Zaměstnavatel hradí v přímé návaznosti na pracovní zařazení regenerační pobyty. Po tuto dobu je nutné zajistit subjekt, který o dítě bude pečovat. Finanční prostředky na úhradu neúčelové odlehčovací péče nelze využívat v případě jakési společné dovolené či k společnému pobytu pěstounů se svěřeným dítětem. A to ani v případě, že pěstouni neuplatnili v předchozím období nárok na odlehčovací péči.⁵⁰

1.3 Pozice dítěte v kontextu pěstounské rodiny a biologické rodiny

Velmi významné je v pěstounské péči počáteční období po příchodu dítěte do nového prostředí, kdy se adaptuje na rodinu svých pěstounů, na postoje a vztahy pěstounů, na rodinné zvyklosti, na styk se širší rodinou pěstounů. Rovněž pěstouni se nutně musí adaptovat na nový životní styl spojený s příchodem dítěte do rodiny.⁵¹

Pokud si dítě potřebuje vyřídit např. vyhotovení občanského průkazu, pěstoun potřebuje mít souhlas zákonného zástupce dítěte nebo soudu.⁵²

Než se dítě svěří do pěstounské péče, bere se v úvahu názor dítěte s ohledem na jeho mentální vyspělost, věk a schopnost vyjádření názoru. Buď může být dítě svěřeno do společné pěstounské péče, anebo také jednotlivci – fyzické osobě.⁵³

---

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Brabenc, F. Stav a perspektivy náhradní rodinné péče. Současný stav a perspektivy dalšího rozvíjení náhradní rodinné péče. In Sborník z 3. konference o náhradní rodinné péči, Olomouc 1984 (12–24). Praha: MPSV ČR.

⁵² Národní informační centrum pro mládež. *Pěstounská péče* [online] [cit. 18. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/pestounska-pece>

⁵³ Tamtéž.

„Osobní setkání s biologickými rodiči dítěte se týká jen pěstounské či poručenské péče, protože u dětí osvojených zanikají biologickým rodičům jejich rodičovská práva. Výjimkou je tzv. adopce přímá, kdy je dítě osvojeno bez zprostředkování státem a kdy biologičtí rodiče dávají souhlas ke konkrétním osvojitelům.“⁵⁴

Děti do náhradní péče přicházejí z několika hlavních důvodů. Rodiče se buď nemohou z nějakých objektivních důvodů o dítě starat, nebo nechtějí, nemají zájem se o dítě starat, neví, jak se mají o dítě postarat.⁵⁵

„Jejich rodiče jsou součástí jich samotných, a proto je pro jejich sebehodnocení velmi důležité mít dostatek informací, fotografie, možnost kontaktu apod. – nikoli však vynuceného kontaktu, jak se bohužel někdy děje.“⁵⁶ Zejména se to týká dětí, kterým bylo ubližováno ve smyslu týrání a zneužívání, ty by se neměly s biologickými rodiči stýkat.⁵⁷

Samotný kontakt dítěte s biologickým rodičem je vždy těžký pro všechny zúčastněné strany. Pěstoun, který navázal citový vztah s dítětem, se může obávat narušení nastavených pravidel a citové nejistoty svěřeného dítěte. Dítě má v této situaci ještě obtížnější postavení. Žije v rodině, kde má vytvořeno zázemí, získává vztah k cizím lidem. Pokud je již v náhradní rodině delší dobu, zvyká si na ni a považuje pěstounskou rodinu za biologickou, tedy primární. Takové dítě v sobě potlačuje vzpomínky na původní rodinu, a to zvláště v situaci, kdy na ni nemá nejlepší vzpomínky. Někdy se však může stát, zvláště u starších dětí, že se jakýsi vnitřní vztah k primární rodině snaží udržet. Vývoj této situace však vždy představuje riziko. Jedná se o velice citlivý zásah do soužití dítěte s novou rodinou. Oproti tomu u biologických rodičů je na nich, jak k celé situaci přistoupí.⁵⁸

Jestliže se jedná o dítě, o které se bude těhotná žena starat, soud rozhoduje o kontaktu s dítětem. Stává se tak převážně u nezletilých žen, které se potřebují naučit o dítě postarat.⁵⁹ Kontakt je upraven v IPOD. *„Ten sestavuje orgán sociálně-právní ochrany dětí (tzv. OSPOD) ve spolupráci s doprovázející organizací pěstounů a pěstouny.“⁶⁰* Podílí se na něm sociální pracovnice dítěte i rodičky.⁶¹

---

⁵⁴ ZEZULOVÁ, D. Pěstounská péče. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 120. ISBN 978-80-262-0065-9.

⁵⁵ ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 129. ISBN 978-80-7367-318-5

⁵⁶ ZEZULOVÁ, D. Pěstounská péče. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 118. ISBN 978-80-262-0065-9.

⁵⁷ Tamtéž, s. 118.

⁵⁸ Tamtéž, s. 118-120.

⁵⁹ Pěstounská péče na přechodnou dobu [online] [neuveden] dostupné z: <http://www.rpp.cz/inpage/jak-probiha-kontakt-s-biologickou-rodinou/>

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

Pěstounská rodina s dítětem se může setkat s biologickou rodinou za přítomnosti doprovázející organizace a sociálního pracovníka OSPOD. V IPOD je uvedeno, kdy a kde ke kontaktu dochází, co je náplní kontaktu a kolikrát za určité období se setkají.⁶²

„Kontakt může být určený soudem, dohodnutý nebo volný. Přímý kontakt se obvykle uskutečňuje formou návštěvy v domácím prostředí pěstounů.“⁶³

V situaci, kdy se sami pěstouni nechtějí setkat s biologickými rodiči dítěte, mají možnost využít prostředníka, který může setkání usměrnit nebo zorganizovat. Místo musí být pro všechny příjemné, netraumatizující a většinou se jedná o jiné místo než o domácí prostředí.⁶⁴

Vztah s původní rodinou je závislý na důvodu uskutečnění pěstounské péče. Pěstounská péče je náhrada nefunkční rodiny. Zúčastnění se tedy musí často vyrovnávat se složitými situacemi, dokonce i s těmi, které současným předcházely (rozvod, sociální nejistota, právní důvody). Dopředu nikdy nelze přesně odhadnout, jak bude dotyčný na danou okolnost reagovat. Vždy je však potřeba dbát na prospěch dítěte, jehož nejistotu a strach může vystřídat pocit bezpečí. Při prvním setkání dítěte s biologickou rodinou je vhodná účast třetí osoby. Většinou se jedná o odborného pracovníka státní nebo neziskové organizace. Takovou schůzku je nutné dopředu pečlivě naplánovat a vyvarovat se situacím, které by měly špatný vliv na psychiku dítěte. Dítě a jeho potřeby musí být vždy na prvním místě.⁶⁵

Možnost setkání se musí odvíjet od psychického a zdravotního stavu dítěte. Nesmí mít také pocit, že je mu něco nuceno nebo odpíráno. Vzájemný kontakt musí mít od počátku pevná pravidla. Většinou se doporučuje i jakási písemná dohoda nebo smlouva. Pokud původní rodina, rodiče, neakceptují dohodu, je nutný zásah soudu. Soudní usnesení je závazné pro obě strany.⁶⁶

Dítě svěřené do pěstounské péče je v každodenní péči a je v pozici dítěte. Pěstouni jsou jeho rodiči. Mnoho dětí také oslovuje pěstouny maminko, mami, mámo, otče, tati, tatínku. Pokud jsou v rodině tzv. vlastní děti vzniká nový sourozenecký vztah.

---

⁶² Tamtéž.

⁶³ ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s.131. ISBN 978-80-7367-318-5.

⁶⁴ ZEŽULOVÁ, D. Pěstounská péče. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 120. ISBN 978-80-262-0065-9.

⁶⁵ BUBLEOVÁ, V., FRANTÍKOVÁ, J., VYSKOČIL, F., VÁVROVÁ, A., POKORNÁ, P., Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. s. 20-23. ISBN 978-80-87455-19-7

⁶⁶ Tamtéž, s. 20-23.

2 Sourozenectví

Sourozenecký vztah vzniká pokrevně nebo přijetím dítěte do rodiny. V obou případech je to složitý proces vývoje mezilidských vztahů, který u dětí probíhá v podstatě od narození, respektive od příchodu do pěstounské rodiny. Budování mezilidských vztahů je velmi důležité pro další život každého jednotlivce.

2.1 Pokrevní příbuzenství a společné soužití jako zakládající sourozenecký vztah

Následující podkapitola pojednává o sourozenectví vlastním i náhradním. Zvláštní kapitoly jsou věnovány pokrevnímu příbuzenství i příbuzenství vzniklém osvojením, případně pěstounstvím. Vycházela jsem z praxe a tuzemských i zahraničních publikací.

2.1.1 Sourozenectví založené na pokrevním příbuzenství

Leman rozděluje lidi do tří skupin podle toho, v jakém pořadí se narodili:

- prvorození (do této skupiny patří také jedináčci),
- druhorození, eventuálně prostřední děti,
- a nakonec samotní benjamínci, kteří se narodili jako poslední a jsou nejmladší v rodině.⁶⁷

Autor ve své práci čerpá z praxe, z vlastní primární rodiny i své současné rodiny, kde popisuje sám sebe, svoji manželku a děti. Vychází tak z vlastní zkušenosti a prožitků. Toto je pro pochopení dané problematiky důležitým poznatkem, jelikož vlastní zkušenost, a to z jakékoli činnosti, je tím nejlepším, čím může být při procesu objasňování problému argumentováno.

---

⁶⁷ LEMAN, K., Sourozenecké konstelace. 2008. Praha: Portál. s.13. ISBN 987-80-7367-507-3.

2.1.2 Sourozenský vztah založený na soužití

Sourozenský vztah zpravidla charakterizuje společné soužití, které ovšem může trvat různě dlouho, např. v závislosti na věkovém rozdílu dětí. Někteří sourozenci spolu třeba nežijí, protože se jejich rodiče rozvedli, některý ze sourozenců tedy zůstal u matky, některý u otce.

Vztahy v rámci rodiny lze označit jako komplexní směs spolupráce, konfliktů, sobectví, ale také vzájemné pomoci a altruismu.⁶⁸ Na jedné straně starší potomek může šikanovat, terorizovat a dělat naschvály mladšímu sourozensci, na straně druhé může starší sourozenec mladšímu věnovat svůj čas a energii. Obětuje se za něj, chrání ho, pere se za něj.⁶⁹

Často dochází k tomu, že tzv. pod jednou střechou žijí sourozenci rodilí, tj. kteří mají společné oba rodiče, a polorodilí – mají společného jen jednoho z rodičů. Nezřídka ale spolu bydlí i biologicky zcela nevlastní „sourozenci“. Matka jednoho dítěte žije s otcem druhého. V praxi však může i takovéto soužití nabýt rysů vztahu sourozenského.⁷⁰ Obdobně se může sourozenskému vztahu blížit i vztah mezi vlastními dětmi pěstounů a dětmi svěřenými do pěstounské péče.

2.2 Sourozenské aspekty vztahu mezi dětmi v pěstounské péči a vlastními dětmi pěstounů

Přijaté dítě se seznamuje s nepsanými pravidly fungující rodiny. V tomto náročném období hraje důležitou úlohu přístup matky. Ta by se měla k dětem chovat citlivě, empaticky, věnovat jim dostatek času.⁷¹

Jedná-li se o sourozenskou skupinu, může se výrazně promíchat rodinná konstelace. Pro matku, ale také pro pěstovanku, může být obtížné nedělat rozdíly mezi biologickým dítětem a přijatým dítětem.

---

⁶⁸ MOCK, Douglas W. a Geoffrey A. PARKER. *The evolution of sibling rivalry*. New York: Oxford University Press, 1997. s.13. ISBN 0198577443

⁶⁹ Tamtéž, s. 13.

⁷⁰ BUISSON, M. *La fratrie, creuset de paradoxes*, Paris: L'Harmattan, 2003.

⁷¹ FRANTÍKOVÁ, J. *sos-vesnicky.cz Sourozenské vztahy* [online] [neuveden]. Dostupné z: www.sos-vesnicky.cz/res/data/027/003189.doc

Sourozenecká skupina v pěstounské rodině drží při sobě a nikoho k sobě nepustí. Její členové mají obtíže se adaptovat do nové rodiny a opětovně si zvykat nejenom na nové prostředí, ale i na zvyky a pravidla rodiny. Podle Frantíkové by bylo dobré nenásilnou cestou uvolnit těsnou vazbou mezi přijatými sourozenci, tzv. „rozrušit některá zaběhlá schémátka vzájemné interakce.“⁷²

Příchod dítěte do pěstounské rodiny je tzv. rozfázován. Je nutno tento proces přizpůsobit stávající rodině a také dítěti, které do rodiny přichází. Takové dítě je v nevýhodě, naproti tomu rodina se svými zaběhnutými životy a zvyklostmi je v jakési přesile. Je nutno zvážit každý krok, aby nedošlo k tomu, že dítě ztrácí důvěru a vizi něčeho nového, pěkného, což většinou od nové rodiny očekává. Je nutná připravenost celé nové rodiny, a to jak dospělých, tak případných dětí v rodině, stejně tak širší rodiny – prarodičů a dalších přímých příbuzných pěstounské rodiny. Očekávaná doba vzájemného propojení jsou tři měsíce. Důležitá je v tomto procesu citlivost, empatie, důslednost a spolehlivost. Dítě získává zázemí a důvěru nové rodiny.⁷³

Je nutné brát v úvahu fakt, že každé dítě má svoji tzv. jinou historii. Jestliže je v rodině více dětí, a to jak vlastních, osvojených nebo v pěstounské péči, musí k jejich vzájemné propojenosti a soužití napomáhat dospělý – pěstoun, který předchází konfliktům, a snaží se mezi dětmi najít nejlepší způsob komunikace.

---

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

3 Metodologie výzkumu

Provedla jsem kvalitativní výzkum. Podle Hendla si kvalitativní výzkum mezi ostatními formami výzkumu v sociálních vědách získal rovněž své místo.⁷⁴ Kvalitativní výzkum se považuje za pružný nebo emergentní typ výzkumu.⁷⁵

Rozhovor jsem prováděla formou narativního a strukturovaného interview. Narativní interview – tento výraz znamená, že dotazovaný respondent místo obvyklého rozhovoru, nabízí souvislé vyprávění.⁷⁶ Prostřednictvím adekvátních komentářů, otázek, narážek a doplňků na dotazovaného můžeme zjistit informace, které potřebujeme. Není vyhovující, když do vyprávění tazatel vstupuje. Účelem je dosáhnout autenticity informací a samotného vyprávění. Je důležité si všimnout, které dotazované části svého vyprávění vypravěč zdůraznil, a které naopak upozadil. Vypovídá to o něm samotném, o jeho zkušenostech, prožitcích a životě. Samozřejmě je také významné správné užití vhodných větných struktur, slov a dalších jazykových prvků.⁷⁷

Metoda strukturovaného interview má dané jasné téma, schéma rozložení otázek, nastavení rozhovoru a předem určený čas. Výhodou tohoto interview je, že odpovědi získané od dotazovaných můžeme porovnávat.

Rozhovor jsem vedla se třemi vytipovanými pěstounskými rodinami. Kontakty na pěstounské rodiny jsem si zajistila sama, jelikož magistrát i další organizace, zabývající se touto problematikou, odmítají jakékoliv informace a kontakty poskytovat. Je to pochopitelné v plné návaznosti na platnou legislativu.

Než jsem uskutečnila samotný rozhovor, připravila jsem si schéma a otázky, tedy tzv. kostru toho, jak by měl rozhovor vypadat, co je pro výzkum důležité, co může objasnit specifika dané problematiky.

---

⁷⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. s.47. ISBN 9788026202196.

⁷⁵ Tamtéž, s. 48.

⁷⁶ Tamtéž, s. 48.

⁷⁷ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. Publishing, 2006. s.158. ISBN 80-247-1362-4.

3.1 Otázky k rozhovoru s rodiči

Každý z uvedených rozhovorů výzkumu měl svá specifika. U narativního rozhovoru stačilo jen naznačení, co mne zajímá a respondent se rozvyprávěl o tom, co je pro něj důležité, jeho poznatecích, úskalích. Většinou takové vyprávění jsem se snažila nepřerušovat. Spíše jsem si dělala poznámky a následně, - cca po 10 minutách, jsem položila doplňující otázku. Nechtěla jsem narušit jakýsi tok myšlenek pěstouna. Přesvědčila jsem se o tom, že je důležité naslouchat. Jestliže bych jen kladla otázky a držela jakýchsi předem daných Mantinelů, nebo mnou vytvořených okruhů a otázek, postrádal by výzkum pocitovou stránku, ale také bych se nemusela dovědět všechny důležité skutečnosti. Mnohdy bych z vlastní nevědomosti, nebo svou nezkušeností vůbec neuvedla. Každý člověk je jiný a každý danou situaci vnímá po svém. Pevně daná otázka, a následná odpověď na ni, je dána právě již zmíněnou specifikací problému, příběhu, životní zkušeností.

U otázek – u těch je nutno vycházet z dané situace, ze samotného člověka, ze kterým je hovořeno. Špatně nebo nevhodně položená otázka může být zavádějící a může vnést do komunikace neklid, nedůvěru, nebo se ztratí důvěra. Každou otázku je potřeba položit ve vhodně zvolený okamžik a ve vhodně zvoleném kontextu při setkání. Toto je nakonec i praktická znalost pro práci v dané oblasti.

- Jak dlouho jste pěstouni?
- Jak dlouho mate jednotlivé dítě v pěstounské péči?
- Jak vás oslovují děti v pěstounské péči?
- Jak a v čem vnímáte rozdíl sourozenectví mezi biologickým dítětem a mezi dítětem v pěstounské péči?
- Jaký je vztah mezi dítětem v pěstounské péči a biologickým (adoptovaným) dítětem. Vidíte tam nějaké rozdílnosti mezi nimi? Pokud ano, tak jaké rozdíly.
- Jaké jsou, vidíte úskalí mezi nepokrevními dětmi?
- Jak přijali Vaše děti cizí dítě do rodiny?
- Připravovaly jste Vaše dítě na příchod jiného cizího dítěte?
- Jak to Vaše dítě vnímalo?
- Jak jste se vy sami a Vaše dítě vyrovnávalo se žárlivostí na nově přichozí dítě.
- Jak dlouho trvalo dítěti v pěstounské péči, než si zvyklo na Vás a na ostatní děti?
- Jak dlouho trvalo dítěti v pěstounské péči, než si zvyklo na nové prostředí?

- Jak se Vaše dítě vyrovnávalo s tím, že se musí najednou dělit o Vás s jiným (cizím) dítětem.
- Objevila se u dětí vzájemná žárlivost? Pokud ano, jak jste ji řešili?
- Jste, nebo byli jste v kontaktu s biologickým rodičem dětí.
- Jakým způsobem kontakt probíhal? (za přítomností sociální pracovníce, bez sociální pracovníce, na neutrální půdě, nebo dítě se samo setkávalo s biologickými rodiči)
- Jak trávíte volný čas, jako rodina? Trávíte ho společně, nebo každý zvlášť?
- Fungují u Vás nějaké rodinná pravidla?
- Jakým způsobem jste řešili spory dětí? Řešili jste to společně s dětmi, nebo jste nechali děti, ať si spory vyřeší sami?

Rodinné údaje

- Jména, věk pěstounů
- Kolik mate dětí
  - ve vlastní péči
  - v pěstounské péči
  - v adopci
- jejich věk

Výzkum jsem prováděla v terénu v Moravskoslezském kraji. Se dvěma pěstounskými rodinami proběhl rozhovor přímo v jejich domácím prostředí. Rozhovor jsem prováděla současně s oběma partnery – pěstouny.

Jeden z rozhovorů se odehrál na pracovišti – v kanceláři pěstounky. V tomto případě jsem hovořila pouze s ní. Její partner byl v té době hospitalizován.

Polostrukturované rozhovory trvaly dvě až čtyři hodiny. Narativní potom o něco déle. Respondenty byly pěstounské páry. Jak jsem uvedla jednom případě byla respondentem pouze pěstounka. K zachycení všech důležitých informací a údajů jsem používala diktafon. Před jeho použitím jsem vždy požádala respondenty o souhlas s nahráváním. Během rozhovoru, jsem si také dělala poznámky pro případné otázky, nebo doplňující informace.

Zpracování rozhovorů

Následně jsem rozhovory přepisovala. - Rodinám jsem následně poskytla samotný záznam i jeho přepis A to z důvodu důvěryhodnosti použití materiálu. Kdybych toto neudělala,

mohla bych ztratit důvěru oslovených osob. Podle autora Hendla se jedná o běžný postup. Výzkumník zpravidla dává respondentovi přepis rozhovorů kvůli nesrovnalostem, případně, aby respondent mohl svoji výpověď doplnit.⁷⁸ Poté jsem kódovala rozhovor pomoci kategorií a podkapitol.

„Konstrukci kategoriálních systémů se myslí návrh popisného systému kategorií pro systematickou klasifikaci a rozřídění dat, přičemž se silnější nebo slaběji vychází přímo s nashromážděných dat. Jejich pomoci uspořádáváme datový materiál tím, že ho přisazujeme k různým nadpisům.“⁷⁹

---

⁷⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 48-49. ISBN 9788026202196.

⁷⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 210 – 211. ISBN 9788026202196.

4 Případ rodiny Věry a Víta

V každé z uvedených kapitol je nejdříve uvedena charakteristika rodiny, které se výzkum týká. Jsou uvedeny všechny informace, které jsou pro získání představy o dané rodině podstatné.

4.1 Charakteristika pěstounské rodiny a jejích členů

První rodinou jsou manželé s jedním vlastním dítětem a čtyřmi dětmi v pěstounské péči. Popisují zde soužití rodiny jako celku. Upozorňují na pozitivní aspekty, ale i na úskalí, s kterými se rodina setkala.

Manželé *Věra* a *Vít* jsou pěstouny čtrnáct let. Celkem měli v pěstounské péči čtyři děti, v současné době mají v pěstounské péči už jen tři děti. Mají také jednu biologickou dceru *Květu*. Pěstounská rodina žije v poměrně malém městě nacházejícím se v Moravskoslezském kraji. V tomto městě žije přes 6 000 obyvatel.

Květě je dvacet dva let. Studuje v Brně (tj. 137 km od domova), kde pobývá čtyři dny v týdnu, od pondělí do čtvrtka.

Pavolovi je devatenáct let. Od narození do svých tří let žil v kojeneckém ústavu. Od tří do pěti let v dětském domově. Poté přešel do pěstounské péče k dané rodině. V současnosti je v posledním ročníku v učení na střední škole technické, plánuje si dodělat maturitu. Škola se nachází třicet kilometrů od místa bydliště pěstounské rodiny, proto v pracovní dny bydlí Pavol na internátě, na víkendy jezdí domů. Pavol byl odebrán z původní rodiny kvůli zdravotním (psychickým) problémům matky, která ho měla ve své péči. O otci žádné informace nejsou.

Rodina má v péči také sourozeneckou skupinu *Kristinu a Lenku*, které se společně dostaly k pěstounům prostřednictvím Fondu ohrožených dětí v Dolním Benešově. Když byly dívky z biologické rodiny odebrány kvůli závislosti na alkoholu obou rodičů, byly Kristině dva roky, Lence osm let. Jejich matka se již několik let léčí v psychiatrické léčebně, jelikož u ní propukla schizofrenie. Otec je pravděpodobně bezdomovec.

Po odebrání z biologické rodiny byly dívky dány do Klokánku. Odtud si je vzala pěstounská rodina, bohužel je ale vrátila zpět. Následně si je z Klokánku vzali do pěstounské péče nynější pěstouni. Obě dívky přešly do první i současné pěstounské rodiny společně.

Kristině je nyní šestnáct let, v současné pěstounské rodině je od čtyř let. Chodí do deváté třídy základní školy. Ve škole měla roční odklad.

Lence je dvacet dva let a v pěstounské péči je od svých deseti let. V šestnácti letech odešla studovat a pobývala přes týden na internátu. Na víkend jezdila domů k pěstounům. V současnosti už Lenka v pěstounské péči není. V devatenácti letech, po složení maturitní zkoušky, se zaučovala v podniku, do kterého ji přijali jako zaměstnankyni.

Po ukončení studia tedy Lenka nastoupila do zaměstnání, ale také se přestěhovala s přítelem do bytu 3+kk, který se pro ně uvolnil po přátelích pěstounů, kteří se odstěhovali do rodinného domu. Lenka s přítelem měli našetřené nějaké peníze, část bytu tedy mohli zaplatit, na zbytek si vzali malý úvěr. S výdaji jim významně pomohli také pěstouni. Byt je ve vlastnictví Lenky a jejího přítele.

Musíme podotknout, že mladý pár má byt v osobním vlastnictví díky pomoci pěstounů. Pěstouni v této situaci jednali nad rámec svých povinností. Pomohli Lence jako vlastní dceři, což vypovídá o jejich dobrých vzájemných vztazích.

Poslednímu dítěti, které bylo přijato do rodiny, **Přemyslovi**, je jedenáct let. K pěstounům přešel z kojeneckého ústavu, když mu bylo patnáct měsíců. Přemek byl odebrán z biologické rodiny ve věku šesti měsíců, hlavním důvodem byla drogová závislost obou rodičů. Oproti předchozím dětem, záležitosti týkající se péče o Přemka spadají pod nedávno vzniklou organizaci – Centrum psychologické pomoci zabývající se náhradní rodinnou péčí, se kterou mají pěstouni uzavřenou dohodu. Přemysl chodí v současné době do čtvrté třídy základní školy. Také měl roční odklad.

4.2 Rodičovská odpovědnost za vztahy dětí jakožto sourozenců

Rodiče nesou velkou odpovědnost za vzájemné utváření vztahů mezi členy rodiny. Musí předcházet nedorozumění, neshodám a roztržkám mezi všemi dětmi v rodině. Velmi záleží na jejich přístupu a pojetí výchovy.

4.2.1 Vliv stávajícího dítěte na přijetí dalšího dítěte

V této části práce jsem zkoumala, jaký mělo vliv přijetí dítěte do pěstounské péče na biologické dítě. Jaké byly důvody rozhodnutí pěstounů k tomuto kroku a jak probíhala příprava na zásadní změnu v rodině.

Významnou skutečností, která přiměla tuto rodinu k pěstounství, bylo to, že osmiletá biologická dcera Květa toužila po sourozenci. Rodiče si dítě také přáli, ale vlastní již mít nemohli. Rozhodli se tedy pro pěstounskou péči. Dcery se dotazovali, jestli by se jí líbilo, kdyby si vzali dítě do pěstounské péče. *„Tím, že ona nechtěla být sama, chtěla mít sourozence, tak my jsme se jí zeptali, jestli kdybychom si vzali dítě z dětského domova, jestli by se jí to líbilo. A ona s tím souhlasila, že jo“* (Věra a Vít).

Manželé vlastně pěstounství už od počátku pojali jako výchovu *děti – sourozenců*. Přáli si mít sourozence pro svou vlastní dceru, na základě tohoto stanoviska postupovali i dále. Tím, že první pěstounská péče u Pavola probíhala zpočátku bez potíží, se pěstouni po třech letech rozhodli k dalšímu pěstounství. Tentokrát si přáli dívku, aby k sobě měla Květa někoho stejného pohlaví. Pavolovi bylo v té době osm let. U posledního pěstounství si naopak přáli chlapce, aby měl k sobě někoho také Pavol.

Sestry Kristina a Lenka byly do rodiny přijaty, aniž by předtím budoucí pěstounskou rodinu navštívily. První kontakt s dětmi proběhl v zařízení, ve kterém pobývaly, odkud si pěstouni vzali děti rovnou domů. Mezi zařízením a pěstouny byla ustanovena ústní dohoda, že pokud nebude něco fungovat, mohou děti vrátit zpět do zařízení. Tato možnost byla Věře a Vítovi zařízením nabídnuta na základě předcházející zkušenosti, kdy byly Kristina a Lenka vráceny. Nejedná se však o obvyklou praxi, zařízení tak učinilo na vlastní odpovědnost. Pokud byly děti už jednou vráceny zpět do zařízení, měla by o jejich přijetí do další pěstounské rodiny rozhodovat instituce, pod kterou zařízení spadá. V zákonu a vyhláškách není toto přesně specifikované.

U každého přijímání dítěte do dané rodiny byla vždy přítomna i biologická dcera. Postupně, jak děti v pěstounské péči přibývaly, byly u tohoto aktu přítomny i ony. Souhlas dítěte je sice zásadní, důležité je ale také to, jak bude přijetí „cizího“ dítěte do pěstounské péče působit na biologické dítě, popř. i na dítě, které už v pěstounské péči je.

Kdyby jedno dítě v pěstounské péči nesouhlasilo s přijetím dalšího dítěte, pěstouni popisované rodiny by toto akceptovali a žádné dítě by už nepřijali. Relevantním důvodem pro nepřijetí dalšího dítěte by pro ně byl také nesouhlas prarodičů, kteří pěstounům pomáhají

s hlídáním a s výchovou dětí. Bez jejich pomoci by to pěstouni, dle svého vyjádření, asi nezvládli.

Nově přijaté děti neměly se zařazením mezi ostatní větší problém. Když byly tři přijaté děti starší, zatoužila pěstounka po dalším, malém dítěti. „*Přínosem toho malého dítěte je, že všichni pookřáli, narušilo ten stereotyp takový zaběhnutý. Najednou sem přišlo malé dítě, které se učilo mluvit, chodit, a to bylo takové milé. Byla jsem ráda, že to přišlo, a že ty děti tohle viděly*“ (Věra a Vít). Samy dívky chtěly s péčí o Přemka pomáhat. Byla to změna pro celou rodinu.

4.2.2 Oslovování

Ihned od počátku je nutno nastavit způsob oslovování všech členů rodiny, do které dítě přichází. Jedná se rodiče, prarodiče a ostatní členy nejbližší rodiny.

Kristina a Lenka slyšely, jakým způsobem Květa a Pavol pěstouny oslovují, a začaly je oslovovat stejně. Tím, že tyto sestry žily poměrně velkou část svého dětství v zařízení, kde byly jen tzv. „tety“, měly zpočátku problém pěstouny oslovovat „mami“ a „tati“.

V případě, že si dítě do péče vezmou mladí pěstouni, hrozí, že dítě bude brát pěstouny spíše jako kamarády než jako rodiče, autoritu. „*Jelikož on byl zvyklý na ty tety, které byly starší, to jsme byli my mladí, jak jsme ho přijali do péče. Jak k nám Pavol přišel, tak nás bral jako kamarády. Babička s dědou jsou autorita, že už byli starší, a myslím si, že na babičku hodně Pavol dal*“ (Vít).

Dívky potřebovaly dostatek času, aby si na nový způsob oslovování zvykly. V určitém kontaktu byl s biologickou matkou pouze Pavol, v dopisech ji oslovoval „mami“ a bral ji jako svoji pokrevní matku.

Je obvyklé, že děti v pěstounských rodinách tímto způsobem oslovují své biologické i pěstounské rodiče. Mají tedy v podstatě dvě matky a dva otce.

4.3 Problémy v pěstounské rodině

Zde je popsáno, jaké problémy mohou nastat v pěstounské rodině. Popisují problémy, se kterými je nutno se vypořádat, jejich druhy a případný vliv na soužití. Také se zmiňují o možném vypořádání s těmito aspekty.

4.3.1 Psychické problémy svěřeného chlapce

V této podkapitole upozorňuji na specifika při odlišném psychickém vývoji svěřeného dítěte, na jeho úskalí a možná řešení.

Přijetí dítěte, které je psychicky nemocné a zaostalé, je náročné pro celou rodinu. Především pak pro děti, které Pavlovo chování nechápou. Myslí si, že rodiče (pěstouni) Pavlovi nadržují, vidí, že se k Pavlovi chovají jinak než k ostatním. Rodiče tak však činí, protože vědí, že Pavol za své chování nemůže.

Pavol dochází k psychiatrovi a bere léky. *„U Pavola jsme museli nasadit léky od psychiatra, který nám říkal, že mu ty léky pomůžou. Už od druhé třídy měl ty léky nasazené. U něho se projevovala agresivita“* (Věra).

Pavol se i sám o sobě chová jinak, liší se od svých vrstevníků. Toto chování má nejspíše původ v jeho biologické rodině. *„On (Pavol) to má tak v povaze, že on musel prudit. Tam byly takové ty nepříjemné situace“* (Vít). Pavlovo chování mělo velký vliv i na ostatní členy rodiny, hlavně na větší dívky Lenku a Květu. *„Ty velké holky na něho více nadávaly. Jim lezl hodně na nervy“* (Věra a Vít).

4.3.2 Nedostatek soukromí

Tato kapitola se zabývá soužitím dětí a vnějšími vlivy, které toto soužití mohou ovlivnit.

Rodina musela nějakou dobu pobývat ve stísněném prostoru, než si koupila a upravila druhou polovinu domu. V původním bytě 3+1 žilo celkem sedm lidí, což bylo nekomfortní. Pěstouni spali v obývacím pokoji. V jednom pokoji bydlely tři děti, v druhém pokoji dvě. *„Vlastně oni byly po dvou nejdřív Květa s Lenkou. Potom se to vystříдалo. Pak byla Květa s Kristinou, Pavol s Přemkem a Lenkou, oni tři byli v jednom“* (Vít). Pěstouni dali dívky Lenku a Květu do stejného pokoje, protože byly stejně staré. Po Lenčině incidentu, kdy Květě ukradla peníze, ale nechtěla Květa s Lenkou pokoj dále sdílet. Přemek, Pavol a Kristina byli v pokoji původně spolu, byli si blízcí věkově. Následně se Lenka prohodila s Kristinou. Kristina se jako jediná dívka přestěhovala ke Květě.

Významnou roli zde tedy hrál jak věk, tak pohlaví. *„Bylo to hodně náročné to bydlení a soužití. Tím, že jsme byli natlačeni v tom bytě 3+1, a bylo nás tam sedm, tak ty vztahy byly hodně takové napjaté“* (Vít).

Po zmíněných úpravách bydlení, kdy došlo k zvětšení obytných prostor, nastala určitá změna k lepšímu. *„A mohli jsme dětem dát prostor. To jsme zjistili, že to je taky hodně“*

důležité“ (Vít). Z důvodu dřívějšího stísněného bydlení neměly totiž děti v pokoji žádné soukromí. Došlo i k případu, kdy sedmnáctiletá dívka musela bydlet v jednom pokoji s patnáctiletým chlapcem. Někdy tak vznikaly napjaté situace, pěstouni v takových případech museli zasáhnout a pozměnit složení členů v pokojích.

4.3.3 Spolehlivost biologické dcery

V následující kapitole je popisován přístup biologického dítěte k zodpovědnosti. Na druhé straně jsou zde uvedeny vztahové rozdíly k dětem v pěstounské péči.

Pes pěstounů onemocněl cukrovkou. Dvakrát denně mu musí podávat léky, vyžaduje tedy mnohem větší péči než dříve, což někdy způsobuje rodině problémy. Když chtějí například společně odjet na dovolenou, nebo i jen na jednodenní výlet, musí někdo z nich zůstat doma a o psa se starat. Rodiče vždy požádají biologickou dceru Květu, aby se psem zůstala doma a o psa se starat. Rodiče vždy požádají biologickou dceru Květu, aby se psem zůstala doma ona. Důvodem je hlavně fakt, že Květa je jediná, která se nebojí píchnout psovi inzulin. Lenka, která je stejně stará jako Květa, se k péči o psa nikdy neměla, píchat inzulin se nenaučila, navíc už žije vlastní život. Ke Květě chovají rodiče největší důvěru, spoléhají na ni. Jsou si však také vědomi toho, že jejich vlastní dcera musí být doma, zatímco oni s nevlastními dětmi vyrazí na dovolenou nebo výlet.

4.3.4 Pracovní zatížení a finanční náročnost pěstounské péče

Kapitola popisuje finanční stránku pěstounské péče.

Oba pěstouni museli zpočátku chodit do práce. Pěstounská péče ještě nebyla dostatečně finančně ohodnocena. Pěstouni se ocitali v obdobné situaci jako běžní rodiče. Postupně se však odměna pro pěstouny navyšovala. Došlo k změně v nastavení systému státní sociální podpory. V současné době může být pěstounská péče brána jako hlavní pracovní poměr pěstounů. *„Byl problém uživit tu rodinu, protože dříve to tak nebylo. Teď to máme jako zaměstnání. Takže to nám hodně pomohlo, aby se člověk mohl věnovat víc těm dětem. Ze začátku, jak jsme začínali, tam byl nějaký příspěvek 1200 Kč na dítě, co nám dali, a z toho bych nemohla hospodařit. To by bylo na úkor těch dětí, kdybych zůstala doma. Tak jsem ještě musela chodit do práce“* (Věra). Pěstouni si museli také uzpůsobit pracovní dobu, aby se mohli věnovat všem dětem v pěstounské péči. *„Manžel se vždycky snaží, aby měl ranní. Kdyby měl odpolední, tak bych si to nedokázala představit. To byla jeho jediná podmínka. Protože kdyby měl odpolední, kolik času by s námi byl? To by ani děti neviděl. Takže to bylo největší omezení“* (Věra).

4.3.5 Napjaté vztahy mezi dětmi

Zde se věnuji velmi ožehavému problému, a to vztahům mezi biologickým dítětem a dítětem v pěstounské péči. Tento vztah a vztahové problémy mají velký vliv na chod celé rodiny.

Kristina by si moc přála jet opět na společnou rodinnou dovolenou, jak byli zvyklí dříve. Z důvodů narušených vztahů mezi dětmi se ale další dovolená nejspíše neuskuteční. Napětí vzniklo mezi Lenkou a Květou kvůli zmíněné krádeži. Dobrý vztah mezi sebou nemají ani Lenka a Pavol, vzájemně se příliš neakceptují.

4.4 Osobní setkání s biologickou rodinou.

Příprava, vhodnost setkání, rizika setkání. V případě, že dojde ke kontaktu s biologickou rodinou, nebo jeho členy, je velmi důležitý postřeh pěstounů – jejich pocity, názory, vize

4.4.1 Osobní setkání s biologickou rodinou

Zde se snažím nastínit problematiku setkání s biologickou rodinou. Obavy, očekávání. Zvláštní pocity, když dítě ještě nikdy se z biologickými rodiči nesetkalo.

Někdy mohou nastat obavy ze setkání s biologickou rodinou. Biologičtí rodiče Pavola na tom nebyli zdravotně příliš dobře, když se s nimi chtěl Pavol setkat.

Jejich setkání mohlo způsobit mnoho problémů, oběma stranám mohlo uškodit. Pěstouni se museli o možnosti setkání radit se sociálními pracovníky a s dalšími odborníky. „Pavol si občas vzpomene na tatínka. Já si myslím, že je dospělý a že si vyhledá toho tatínka, když to tatínek neudělal. Spíše jde o to, aby nebyl zklamán. Určitě by pomohlo, kdybychom se zkontaktovali s tím tatínkem, a aby to bylo na nějaké úrovni, aby to dobře dopadlo. Hlavně abychom neublížili tatínkovi a Pavolovi“ (Věra).

4.4.2 Kontakt s biologickou rodinou

Navazování nebo uskutečňování kontaktu s biologickou rodinou. Doporučení, zvážení dané situace, vyhodnocení přání a skutečností.

Pavol nikdy neviděl své biologické rodiče, ale byl s nimi minimálně jednou do roka v kontaktu prostřednictvím dopisů, balíků, pohledů. „Maminka posílala balík a písemně

poslala pohledy, přání. A Pavol taky poslal jí jednou za rok něco o sobě, kolik měří, kolik váží, co třeba dělá za kroužky a jak se mu daří ve škole“ (Věra).

Odborníci nedoporučovali, aby se Pavol s matkou osobně setkal. *„Pak Pavol měl jedno období, že se chtěl setkat s maminkou, ale tam byl problém, že ona byla nemocná, byla schizofrenička, a sociální pracovnice to nedoporučila. A my nevíme, jak by na tom maminka byla. Jestli by to bylo vůbec reálné. A i ten Pavol byl na tom psychicky jinak. Jak by to oba dva, hlavně maminka, zvládli. A jestli by tady tohle setkání unesli“ (Vít).* Bohužel Pavolova maminka před časem zemřela.

Samotný kontakt s biologickou rodinou může být předmětem sporů u ostatních dětí, protože ne každý má možnost se s biologickou rodinou setkat. Mohou tak vznikat konflikty, nepochopení či závist vůči dětem, které se s vlastní rodinou setkávají.

4.4.3 Vliv předchozích zkušeností na další život dítěte

Minulé životní zkušenosti a vlivy původní rodiny na současný život dítěte jsou uvedeny v následující kapitole.

Negativní zkušenosti, které si dítě odnáší z původní rodiny, nevědomě přenáší také do pěstounské rodiny. *„No, Lenka měla s těmi krádežemi problém. Lenka si něco nesla z dětství, ta její maminka byla alkoholička, i ten její tatínek, a Lenka se bála, že by neměli peníze, tak jsem to já pochopila“ (Věra).* Lenka byla svědkem výchovného selhávání vlastních rodičů, proto cítila potřebu převzít iniciativu, především v oblasti peněz. *„Lenka sebrala její mamince peníze, aby prostě měla. Tak si myslím, že tam byl takový popud toho, že pak měla potřebu, tady tohle řešit“ (Věra).* Pěstounka hodnotí již zmíněnou krádež Květiných peněz: *„To, co udělala Květě, naší biologické dceři, tak já jí to nezalívám. To jí dala ta situace a prostředí, ve kterém vyrůstala. Je to těžké. Špatně se o tom mluví, protože ty děti to neodpustí. Člověk se snaží nějakým způsobem to vysvětlit“ (Věra).*

4.5 Komunikace v pěstounské rodině

Velký význam má komunikace ve všech rovinách a u všech členů pěstounské rodiny. Pojednáváme o řešení případných konfliktů. Vždy je nutné mít na paměti začlenění dítěte z doby než přišlo do pěstounské rodiny.

4.5.1 Vznik a řešení konfliktů

Popis vzniku konfliktních situací a způsoby řešení.

Pavol se svým chováním od ostatních hodně lišil. *„Protože třeba Pavol byl takový, byl jiný, a on se do každého slovně navázel, a to holky neměly rády. Takže na Pavola se hodně nadávalo, a on si nedá říct.“* (Vít). Zpočátku, když ještě nebyl v rodině Přemek, si Květa s Lenkou dokázaly konflikty s Pavolem vyřešit samy bez pomoci pěstounů. *„Ony si to s ním srovnaly, abych řekla. Ony řekly svůj názor“* (Věra). U konfliktů Pavola s o tři roky mladší Kristinou už ale pěstouni zasáhnout museli. Z důvodu narůstajících problémů s Pavolem vyhledali pěstouni odbornou pomoc. Sami se cítili bezradní. *„Když byl problém, tak jsem už vyhledala tu psychologku, protože fakt jsem nevěděla“* (Věra).

Kristině bylo líto, že Pavol je v kontaktu se svojí biologickou matkou, a že o ni a o její sestru nikdo zájem nejeví. Pěstounka k tomuto dodává, že pokud děti zažívají určitý rozpor či ukřivděnost z nemožnosti setkávání s biologickou rodinou, je důležité jim danou situaci, pokud možno vysvětlit. *„Tak já jsem jí vysvětlila, že nevím, proč se biologičtí rodiče neozývají. Je důležité to tomu dítěti vysvětlit“* (Věra).

Pěstouni museli u dětí zvládat také jejich značnou náladovost. *„Bylo to hodně těžké. Ty děti mají různé náladové výkyvy. To byl boj, hlavně jak byly malé. Takže tam to bylo hodně náročné. Museli jsme to nějak udržet, aby všichni byli v pohodě“* (Věra). Pěstouni se snažili s dětmi komunikovat v jakékoliv situaci, vždy se společně snažili z problému najít nějaké východisko. Například Lenčiny krádeže se rozhodli řešit za pomoci odborníka. *„Když jsem tady tohle zjistila, tak jsme to s Lenkou probrali. Tak jsme tento problém řešili docházením k psychologce a k psychiatrice“* (Věra).

Pěstouni jinak řešili problémy také „u stolu“ a dělali s dětmi tzv. kroužky. *„Tak jsme si povykládali. Je fakt, když byly děti menší, tak jsme si sedli všichni u stolu, tak jsme si dělali takové kroužky, a říkali jsme si, co komu vadí atd. To byly takové situace, každý to vnímal jinak a bylo to potřeba probrat. Tak jsme si sedli a udělali jsme si kroužek a povídali jsme si. Děti se vypovídaly, řekly: „To mi vadí, co ty děláš a nechci, abys to dělal.“ Jsme si to aspoň takovou formou vyřikali. Myslím si, že třeba Kristina se o to zajímá a sama se ptá, kdy se zase udělá kroužek“* (Věra).

4.5.2 Přejed z ústavní péče do rodinného prostředí

Zde popisují životní zkušenosti dětí v pěstounské péči ze začleněním do nových rodin. Úskalí, nedostatečná příprava dětí i dospělých. Přecházení situací, které mají zvláště špatný vliv na dítě, které jde do pěstounské péče.

Sestry Kristina a Lenka již měly zkušenosti s přijetím do pěstounské péče. Předchozí pěstounská rodina je ale vrátila do Klokánku. Nynější pěstounská rodina si je vzala hned, aniž by dívky jejich rodinu nejdříve navštívily.

U Pavola bohužel neměly tzv. tety v kojeneckém ústavu dostatek času, aby se mu individuálně věnovaly. Při přijetí do pěstounské rodiny nezvládal základní činnosti. *„Tam ta motorika byla u něho zpomalená. Neuměl vzít tužku do ruky. Po schodech šel krok - přísun, taky i spadnul na schodech, zapomněl zvednout nožičku. Byl opožděný a my jsme museli s ním hodně pracovat. Jak k nám přišel, tak si hned spálil nos o sporák, protože on nevěděl, že třeba svíčka pálí, tak se hned o ten sporák spálil“* (Vít). Hodně významná je pro děti žijící v pěstounské péči jistota domova, místa, kam se mohou těšit. *„Pavol, si myslím, je unavený z toho internátu. To já nevím, v kolik hodin chodí spát. Tak on se přijede domů vyspat a dobře se najíst, vyprat, že. To je už o těch potřebách. A že má to zázemí, bych řekla. On ví, že sem může přijet, že tady bydlí. Myslím si, že to je pro něho hodně důležité“* (Věra).

Pavol se v pěstounské rodině choval jinak než mimo domov. Kristina se zmiňuje o Pavolově chování na táboře, kde spolu byli. *„Je pravda, že doma Pavol je takový, že do každého dloubá. Jako on jde a hned šup na něho. On je takový rušitel. Ale když jezdil s Kristinou na tábory, tak Kristina říkala, že na těch táborech se choval líp než doma. Pavol, když byl doma, tak se uvolnil. Mimo domov se chová jinak. A taky si ho okolí chválí, ale doma si to nějak vybere, že si dloubne“* (Vít).

4.5.3 Osamostatnění dětí

Změna zařazení dítěte, vliv změny na samoobslužnost, socializaci a soužití. Zkoumáním této problematiky jsem získala mnoho cenných informací.

Tím, že pěstounské děti dříve žily v kolektivních zařízeních, měla o ně pěstounka strach, obávala se je pustit na internát. U vlastní dcery tyto obavy neměla. Po konzultaci se sociální pracovníci OSPOD mohly nakonec děti přes týden bydlet na internátu. *„Ta Lenka chtěla být na internátě, tak jsem to respektovala. A já si myslím, že jim to něco dá, těm dětem, a mně taky. Abych se osamostatnila, protože já jsem fakt měla strach. Začátky byly pro mě těžké, furt jsem se ptala: „Dojela jsi? Proč jsi neprozvonila?“ Člověk se bál. Já se taky učím, že ty děti se chtějí osamostatnit, tak pokud na to mají... Třeba u Pavola jsme měli obavu, že nebyl tak samostatný. A každý to doporučil, že to máme zkusit. Není problém zrušit internát a dojíždět domů. Tak jsme to zkusili“* (Věra).

Děti si jsou samy vědomy, že až dostudují a najdou si práci, budou se muset osamostatnit. „*Takže ty děti zase hledají svoje cesty. Myslím si, že jim to i pomůže, že se osamostatní*“ (Věra).

Sami pěstouni se snaží, aby děti byly více samostatné v každodenních činnostech, jako je práce na zahradě, vaření, uklizení atd. Nejenom že samy děti se naučí mnoho důležitého do budoucnosti, ale jedná se také o velkou pomoc pěstounům a prarodičům. „*Babička, když přestala fungovat, tak jsem děčkám říkala, že budou si chystat a budou víc pomáhat. Tak potom babička to ocenila, o prázdninách. Nebo když jsem fakt potřebovala, jeli jsme někam pryč, a ty děti byly doma, tak ona se nemusela o nic starat. Ony si nachystaly. Takže babička to ocenila, že se děčka sama vypraví. I já jsem moc ráda*“ (Věra).

4.6 Vztahy

Obsahem následující části jsou vztahy mezi dětmi, dospělými a všemi členy rodiny, jejich postupné vytváření.

4.6.1 Utváření vztahů mezi dětmi

Postupné vytváření vztahů a následné soužití je důležité pro další fungování rodiny jako takové. Tomuto problému se věnuji v následujícím textu.

Na utváření vztahů mezi dětmi má vliv také věk, ve kterém děti do pěstounské rodiny přišly. Pěstouni si vždy do své péče brali dítě mladší, než byly děti, jež už v péči měli. Mezi přibližně stejně starými dívkami, Květou a Lenkou, občas nastávala rivalita. „*Lenka měla problémy s Květou, protože Květa je starší než ona, a jelikož Květa byla nejstarší jakoby. Ale mělo by se to tak brát, jak děti přijdou, že. Pavol, jak byl mladší, tak byl jako druhý, tak s ním Lenka taky trochu bojovala, že on byl jako třetí v pořadí*“ (Vít).

Zajímavé je, že sourozenecká skupina, Kristina a Lenka, mezi sebou nemají žádnou hlubší citovou vazbu. Nebylo tomu tak v dětství, a není tomu tak ani nyní. Když Lenka přijede navštívit rodinu, v podstatě jde navštívit pouze pěstouny, po kontaktu s ostatními dětmi, ani s vlastní sestrou, nijak netouží. „*Je menší kontakt s její biologickou sestrou Kristinou. Asi možná časem, ještě přijde na to, že tu má svoji biologickou sestru, a že by spolu měly trávit víc času. Momentálně má Lenka toho přítele. Kristina je ještě u nás, není ještě dospělá. Ještě není tam ta vazba. Uvidíme, jestli se to zlepší. Možná že jo. Lenka je taková dostupnější, než jak tady byla s námi a jak byly malý. Tu sestru vůbec nemusela. Ony spolu nic nepodnikaly. Lenka měla svoje knížky a záliby a Kristina byla menší a mladší. Jak byla*

Lenka ve škole, tak byla na intru. A viděly se minimálně a ona ani nějak nevyhledávala kontakt s Kristinou, že by s ní musela mluvit, nebo že by si jako sestry poklábosily, to ne“ (Věra). Kristina však zájem o navázání kontaktu se svojí sestrou projevuje. „Kristina má zájem, chtěla by ten kontakt s tou Lenkou. Vždycky když přišla Lenka, tak se Kristina zajímala a ptala se jí: „Tak co Leni, jak ses měla, co nového?“ Ale tím, že je Lenka mimo, tak Kristina je s tou Květou. Spolu vymýšlí blbosti“ (Věra).

Pěstounka se snažila předcházet konfliktům mezi dětmi a musela korigovat jak Pavola, tak i ostatní děti. Hraje roli prostředníka. *„Tak ty vztahy byly hodně takové, furt jsem musela ty děti usměrňovat a vysvětlovat, že to tak je nastavené, že on za to nemůže ten Pavol, že je nemocný. Furt jsem ho musela omlouvat, abych to nějak ustála, aby ty děti to daly, aby byly spokojenější“ (Věra).*

Na utváření vztahů mezi dětmi se hodně podepsalo stísněné bydlení, kdy všichni žili v malém bytě. *„Takový to nejhorší, nejkrizovější bylo, jak jsme byli spolu dohromady, děcka byla všechna malá a hádala se. Nedokázala se pořádně domluvit“ (Vít).*

Lenka neakceptovala Pavolovo chování. Mezi nimi byla - a je - oboustranná nevraživost, až averze. *„To je takové, že se nemusí. Lenka nepřijde Pavolovi popřát. A já to už dál neřeším, protože oni si udělali nějakou takovou čáru. Pavola nezajímá Lenka a Lenku nezajímá Pavol. Tam to bylo - a je - vzájemné. A abych to zbytečně nějak chtěla řešit, tak ne. Když se sejdeme na Vánoce, tak jsem ráda, že jsou v klidu, že se vyloženě nepohádají. A jsem ráda. Oni ví o sobě, že se oni nemusí, tak hlavně, že to proběhne v klidu. Protože to si nedovedu představit, že by se oni hádali. Stačilo, jak se hádali předtím, jak tady ještě bydlela Lenka“ (Věra).*

K rapidnímu zhoršení vztahů došlo také mezi Lenkou a Květou. *„Dříve byly spolu v pokojíčku, takže tam si docela rozuměly, pak tam byl nějaký problém, tak jsme je právě různě přehodnotili a přendali do jiných pokojů. Tam byly nějaké krádeže peněz. Květa to hodně těžce nesla. Tak tam se ten vztah nějak udržoval, že promluvily si, ale Květu to hodně mrzelo, co jí udělala Lenka“ (Věra a Vít).*

4.6.2 Napjaté vztahy mezi dětmi

Zde se zabývám vznikem napětí ve vztazích a jeho důsledky. Snažila jsem se zjistit faktické příčiny konfliktů nebo tzv. spouštěcí moment takového stavu.

Kristina by si moc přála jet opět na společnou rodinnou dovolenou, jak byli zvyklí dříve. Z důvodů narušených vztahů mezi dětmi se ale další dovolená nejspíše neuskuteční.

Napětí vzniklo mezi Lenkou a Květou, kvůli zmíněné krádeži. Dobrý vztah mezi sebou nemají ani Lenka a Pavol, vzájemně se příliš neakceptují.

4.6.3 Hlídaní si svého postavení v rodině

Zkoumala jsem postavení biologického dítěte v rodině po příchodu nových dětí do pěstounské péče. Zajímalo mě, jak se vyvíjí toto přirozené a nastavené postavení z pohledu biologického dítěte.

Biologická dcera Květa si musela od chvíle, kdy pěstouni přijali do rodiny první svěřené dítě, vybojovávat své postavení v rodině. *„No oni se ti sourozenci v pěstounské péči nesnaží naši dceři Květě odporovat. Berou ji, že tady má hlavní slovo. Ale myslím si, že si toto postavení musela vybojovat, a podle mě je to hodně těžké, když přijdou do rodiny další děti. Vlastně ona nás má, ale musela se o nás rozdělit. Takže to bylo pro ni moc těžké. Podle mě si toto postavení v rodině musela vybojovat a oni ji respektují. A myslím, si, že ty děti vlastní to mají hodně těžké. Určitě to má Květuška těžké, jaké si musela vydobýt postavení ve vlastní rodině mezi cizími dětmi. Já se jí vůbec nedivím, že třeba si to postavení vybudovala, a asi musela, protože kdyby byla někde v koutku, tak by trpěla“* (Věra). Na Květu si nikdo nedovolí, má u všech autoritu. *„Květa má autoritu. Když ona něco řekne, tak to platí“* (Vít).

4.7 Výchova

Výchova v pěstounské rodině se vyvíjí s postupným přijímáním nových členů. Snažila jsem se zjistit jak se rodiče – potažmo pěstouni, připravují na výchovu nových členů. Zda se snaží najít společná pravidla pro všechny děti a to jak biologické tak v pěstounské péči,

4.7.1 Rodinná pravidla

Touto kapitolou poukazuji na nutné změny, které nastanou s nově příchozím dítětem do rodiny. Nezbytná je úprava pravidel a zvyklostí na straně jedné, na straně druhé vysvětlení stávajících pravidel nově příchozímu dítěti.

Děti se musí řídit stejnými pravidly. Musí znát určitou mez toho, co si mohou k ostatním dovolit. *„Děti potřebují hranice. Takže odsud posud se může, ale dál už ne“* (Vít). U dětí problém nastává, pokud si neumějí vůči sobě nastavit hranice a nerespektují se.

Děti mají po dvojicích rozdělené služby. V domácnosti funguje jasný řád, každý například ví, že sobota je den úklidu. *„Třeba ted'ka, když přijede Pavol ze školy, tak má ten den v sobotu službu v umývání nádobí. Mám to tak rozdělené, tak aby všichni se podíleli.“*

Nemají vůbec žádný rozpis. Všechno si maminka pamatuje a všechno řeší ústně, a děti taky. Pamatujeme si, co všechno má kdo udělat, a já jim to všem připomínám. Člověk musí být fakt důsledný, aby to fungovalo“ (Věra).

Přes prázdniny mají děti za úkol vařit a zkoušejí také další činnosti týkající se udržování chodu domácnosti. Pěstounka například motivovala děti příslibem výdělků, pokud umyjí sociální zařízení. Tato metoda se neosvědčila, proto tuto činnost nakonec děti dostaly příkazem. Pokud je pěstounka doma, všichni spoléhají na to, že dětem úkoly rozdělí. Když doma přítomna není, Květa a Kristina, na které je také spoleh, práci v domácnosti zastanou. Pomáhají také prarodiče, kteří se snaží zapojit děti do práce na zahradě. Prarodiče už nemohou pěstounům kvůli pokročilému věku a zdravotním problémům pomáhat tolik jako dříve. Pěstouni se také snaží vymyslet dětem nějaký program, aby veškerý čas netrávily na počítači. Mají tedy určený čas, který smí trávit na počítači, a čas, který by měly věnovat práci na zahradě nebo v domácnosti.

Když ještě chodily děti Květa, Pavol, Lenka a Kristina na základní školu, chystala jim pěstounka pravidelně snídani a svačinu do školy. Bylo toho na ni ale příliš, proto se rozhodla, že si budou toto jídlo chystat děti samy. „Já jsem dříve vychystávala všechno dětem, než jsem si všechno připravila... Jsem měla čtyři děti, tak to byl docela velký záhuľ. A potom jeden čas jsem řekla: „A dost! A ráno nachystat snídani.“ Musela jsem nastolit jiná pravidla, protože už toho bylo moc. Pak jsem chodila pozdě spát. Tak od té doby si děcka samy chystají snídani a i svačiny. Já jsem říkala: „Já nevím, co chcete jíst.“ Takže mají ráno na výběr, můžou si vzít co chtějí. Hlavně aby to snědli“ (Věra).

Zjistilo se například, že Kristina si snídani ani svačinu vůbec nepřipravovala, jejím prvním jídlem byl až oběd. Pěstounka tedy musí Kristinu ohledně jídla hlídat. *„Zjistila jsem, že Kristina nejí svačiny, tak teďka snídá poctivě. Zavedla jsem další pravidlo, když nefunguje jedno pravidlo, funguje další pravidlo. Protože mi přijde, že v těch patnácti letech jí jako vrabec, a je veliká. „A musím tě pohlídat,“ jsem říkala. Protože neposvačila ve škole vůbec. Tak aspoň snídá. Musí aspoň snídat, když nesvačí ve škole“ (Věra).*

Pěstouni přistupují ke všem stejně, nedělají žádné rozdíly. Všem také dávají kapesné. Výše kapesného je stanovená podle současných potřeb dětí. Každé z dětí má různě vysoké náklady. Květa, která bydlí na kolejích, a Pavol zase na internátě, mají vyšší náklady než Přemek s Kristinou. *„Dostávají kapesné, není to moc. Přemek dostává stovku na měsíc, Kristina má dvě stovky. Pavol měl čtyři stovky, stovku na týden. Nebylo to moc, ale aspoň něco. Nevím, jak dávají jiné rodiny, některé rodiny nedávají, to já vím, vůbec. Jsou nějaké*

problémy a děti nedodržují pravidla, tak to se jako těžko odměňuje. Tak rodiny zrušily kapesné. Pokud u nás děti potřebují peníze, tak si musí říct o ty peníze“ (Věra a Vít).

Děti si tak zvyšují i svoji finanční gramotnost, jsou zodpovědné za to, kolik utratí. Děti bývají přes týden na kolejkách nebo internátě, celá rodina se společně setká až při sobotním a nedělním obědě.

Děti mají také povinnost samy uklízet a starat se o svoje pokojíčky a věci. *„Já jsem se hodně zaměřila na to, když mají svoje pokojíčky, tak hlavně, ať si udělají pořádek ve svém pokojíčku. Je to jejich, tak ať se starají. Taky jsem jim říkala, že jim ani okna nebudu mýt. Většinou v létě si umývají okna. Květa klukům pomáhá okna umývat. Tak okna si dělají, musí si žehlit, teda nejpochtivější je Pavol. Taky vaří. Ten je nejpořádnější. Žehlí si, měl takové období, že se ptal, kde to má vyžehlené. Tak on je tak vyškolený, že umí žehlit. On se sám naučil žehlit (Věra). Pěstouni zjistili, že když děti nemají zajištěný tzv. full-servis, jsou na pěstouny drzé. „Protože já jsem zjistila, že ty děti toho hodně zneužívají, ptají se, jak to že ještě není oběd udělaný, a mají blbé kecy, že pořádek něco není“ (Věra).*

5 Případ rodiny Ilony a Marka

Celá kapitola 5 je věnována specifickému případu, kdy přímo pracovnice OSPOD se stala pěstunkou. Vliv zdravotního stavu na pěstounskou péči a vliv původu na soužití.

5.1 Charakteristika pěstounské rodiny a jejích členů

V počátku popisu výzkumu se vždy snažím najít charakteristické rysy rodiny a vytvořit ucelený pohled na její fungování.

Pěstounka Ilona pracující na magistrátu a jako kurátorka na OSPODu, chtěla společně s manželem Markem pořídit vlastní dceři sourozence. Do pěstounské péče přijali pouze jedno dítě. O přijetí dalších dětí uvažovali, ale zhoršující se zdravotní stav pěstounky to nedovoloval. Pro pěstounskou péči se rozhodli kvůli zdravotním potížím pěstounky. Nemohli už mít vlastní dítě. Pěstouni žijí ve městě v Moravskoslezském kraji. Rozhovor jsme prováděli pouze s pěstunkou, jelikož pěstoun je dlouhodobě ve vážném stavu hospitalizován.

Danovi je dvacet let, je romského původu. Když mu bylo šest měsíců, rodiče se ho vzdali a Dan se ocitl v kojeneckém ústavu. Pěstouni si ho vzali do rodiny, když mu byly dva roky a šest měsíců. Dan má pouze základní vzdělání. Vystřídal sice několik odborných učilišť, ale žádné nedokončil. Když studoval, bydlel na internátu a na víkendy jezdil domů.

„Ani učiliště nemá. Napřed se učil na toho uměleckého kováře, to vyletěl během půl roku, nějak kolem pololetí. Takže pak se přihlásil na zahradníka. Asi po dvou měsících přišla žádost, že chce přestoupit na zedníka, protože zahradníci mají málo peněz. Tak přestoupil na zedníka, ale v polovině druháku toho nechal. Takže není nic.“

Nyní žije v pronajatém bytě s kamarádem, se kterým se dělí o náklady na bydlení. Byt se nachází několik metrů od bydliště pěstounů. Podle dostupných informací pracuje jako číšník v hospodě. *„V současné době žije ze dne na den. Horší to bylo přes tu zimu, to třeba chodil jenom v tenké bundě. Když jsme mu dali něco teplého na oblečení, tak druhý den to bylo pryč, zas to neměl. Myslím si, že to někde střelil, aby měl na cigarety.“* Dan je v podmínce kvůli dluhům a různým přestupkům.

Pěstounská péče byla ukončena v osmnácti letech dosažením zletilosti, navíc nestudoval. I nadále ale pěstouny navštěvuje. Mezi jeho zájmy patří folklorní tance a atletika.

V současné době se Dan s Pavlou příležitostně setkávají u pěstounů, když k nim Pavla s manželem a dítětem přijede na návštěvu. Někdy přijde pěstouny navštívit i Dan. „*On se zeptá, jestli může přijít. Já říkám, že může. A on sedí čtyři hodiny na počítači. Stejně s náma nemluví.*“

Biologické dceři **Pavle** je dvacet osm let. Když si pěstouni vzali do péče Dana, bylo Pavle deset a půl roku. Vystudovala střední odborné učiliště, obor prodavačka. V současné době je s dcerou na mateřské dovolené. S manželem žijí v bytě, který mají v osobním vlastnictví. Od svých rodičů žije téměř dvě stě kilometrů daleko.

5.2 Rodičovská odpovědnost za vztahy dětí jakožto sourozenců

Opět zde popisují, že rodiče mají velkou odpovědnost, velký podíl na přijetí členů do- savadní rodiny, dětí do pěstounské péče. Jedná se o zodpovědnost, předcházení nedorozumě- ním, neshodám nebo roztržkám. Velmi záleží na přístupu rodičů.

5.2.1 Vliv stávajícího dítěte na přijetí dalšího dítěte

Vliv soužití rodiny na přijetí nového člena, obzvláště pro biologického dítě.

Setkávání s dítětem v ústavním zařízení může být psychicky velmi náročné. A to jak pro potenciální pěstouny, tak pro dítě, které má strach z opětovného odloučení.

Pěstounka dodává: „*My jsme napřed jezdili za ním, pak jsme říkali, když už ho vezme- me do rodiny na návštěvu, tak ho vezmeme napořád. Protože mi to přišlo blbě si ho půjčovat na víkend a vrátit ho zpátky do kojeňáku. To dítě v těch dvou a půl letech se už kouká, že je- deme už pryč, ale že on tam zůstává. Prostě jsem to nedávala psychicky*“.

Pěstounům k rozhodnutí velmi napomohlo, že také dcera si přála mít i v odrostlejším věku sourozence. Ohledně přijetí dítěte do pěstounské péče měla rozhodující slovo.

„*My jsme jí řekli a zeptali se, že by byla možnost si vzít do rodiny nějaké dítě, ale s podmínkou, že s tím bude souhlasit. Kdyby ona tenkrát řekla, že nechce do toho, tak do toho nejdem. To aby to zase třeba nebylo něco proti jejímu přání. Měla přece deset roků. A ona říkala, že jo. Ona chtěla sourozence, tak jsme do toho šli. To vyloženě záleželo i na jejím roz- hodnutí. Jak se ona k tomu postaví.*“ Dan pobýval nejdříve u pěstounů v hostitelské péči. „*My jsme ho měli dvakrát na víkend a pak jsme si ho vzali a zůstal u nás. Dohodli jsme se s kojeňákem tenkrát a doporučili to i od nás, ze sociálky. Kojeňák neměl žádné k tomu žádné připomínky a malý šel vlastně k nám na dva víkend, když měl hostitelskou péči.*“

5.2.2 Nevysvětlitelné chování vůči ostatním

V následující kapitole se věnuji specifickému chování dítěte v pěstounské péči a jeho vlivu na soužití a začlenění v rodině.

Dan se choval nezvladatelně. Důvody jeho činů často nikdo nechápal. *„Kalhoty, nové rifle, nůžkami rozstříhal. Aby nemusel na záchod, tak se do koutu v pokoji vyčůral. A když byl naštvaný, tak se vyčůral na koberec. Okoupal se a utřel se, hodil osušku na zem a vyčůral se na ni.“*

Dan se k pěstounům choval nepatřičně, především k pěstounce. *„Mluvil o mě jako o třetí osobě. Manžel se ptal na něco a já jsem mu odpovídala, Dan se ptal: „Co chtěla?“ stál vedle mě. To už manžel psychicky neunesl, a tak mu dal pár facek. A ten začal házet židlema, kopal do židle, začal sprostě nadávat.“*

Často se choval agresivně. *„Byl agresivní. „Já jsem hrdina, já jsem někdo.“ Ta sebe-důvěra u něho je velká. Ale je to životní zkušenost. Veškeré průšvihy, problémy, krádeže, agresivní jednání se projednávaly s námi. Chodily k nám dopisy, co se zase kde děje.“*

Také často lhal. *„On má v sobě tu bájnou lhavost. To je i nějaká nemoc. On začne mluvit a něco si vymýšlet, a pak tomu věří. On věří tomu, co říká. On vám řekne, že má účet a tam má dvě stě tisíc, protože on si je vydělal. On s vámi mluví, že vyloženě vy mu uvěříte.“*

Na veřejnosti se ale přetvařoval. *„A potom on měl kamarádku, to bylo přes Elim, to je doprovázející organizace pěstounů, jmenovalo se to ten program PĚT PÉ. To byly vysokoškoláci a oni se vždycky starali o nějaké děcko. Museli mít nad osmnáct, aby třeba mohli jít spolu do cukrárny. To se mu hodně líbilo. Ona byla taky spokojená a byla taková drobná, a to byla od něho starší o tři roky než Dan. Ona byla prostě rázná, a to jsme nebyly my, coby rodiče, a on si k ní nic nedovolil. On se choval velmi slušně. Je fakt jedno, že on vždycky vyhmátl, kdy se má chovat slušně a kdy ne. On věděl, v kterých situacích a u koho se má chovat. On by tady do práce na podatelnu nepřišel a nedělal by virvál, že by se projevil, že řve, že je agresivní, ne to by neudělal. Když bylo zapotřebí, on věděl, v které situaci se má chovat. Já jsem říkala, to snad není normální tohle to. Ale jestli jim je to dané, že když přijde cikán na úřad, tak někdy prostě je agresivní, ale hodně se taky dokážou ovládnout. Nebo prostě tak vystupovat, že byste jim dala z peněženky tisícovku. Tohle on umí, jemu to je dané. Když za mnou přijde, tak řekne milým hlasem: „Ahoj mami, jak se máš? Přišel jsem za tebou, podívat se, jak se ti daří. Už jsem tě dlouho neviděl.“ A každý v okolí říká: „Jé, to je fajn kluk.“ No fajn... Já ho vezmu*

za roh a tam je úplně jiné chování. Já jsem si tolikrát říkala, jestli on opravdu nemá schizofrenii, nebo já nevím.“

Pěstouni dávali Danovi za prohřešky sankce. „My jsme ze začátku mu dávali tresty, že se nesmí dívat na televizi, a tak.. Kroužky jsme mu nikdy nezakazovali, protože jsme potřebovali, ať tu energii, kterou v sobě má, ať ji dostane ven. Ale potom, když už byl velký, tak co, můžete ho zamknout v bytě? Nemůžete ho v patnácti letech trestat za pozdní příchody. On vám přijede na víkend a přijede pozdě. To už se nedá. Tak se to řešilo tak, že se nesměl dívat na televizi a na počítač, ale to taky nejde pořád zakazovat.“

5.3 Komunikace v pěstounské rodině

Zde popisují komunikaci, možný vznik problémů a konfliktů a nastínění případného řešení.

5.3.1 Vznik a řešení problémů a konfliktů

Nástin vzniku konfliktu, jeho řešení a návazné problematické situace.

Dan byl zpočátku bezproblémové dítě. Na základní škole ale začal s krádežemi. „Začalo to ve škole. Poprvé nám ukradl tři tisíce, když byl v druhé třídě. Řešili jsme to přes třídní učitelku, která ho zbožňovala. S tou jsme byli domluveni, že kdykoli bude problém... Tak jsem jí hned volala. Tak si ho postavila, prošacovala si ho. K tomu měla povolení od nás, tak ho okamžitě prošacovala, a zjistilo se tehdy, že za ním chodily děcka z vyšších tříd a braly si od něho peníze. Ty tři tisíce, které on měl u sebe. A to byly naše peníze, naše úspory, od manžela schované peníze, jediné. Takže nakonec přes ní se k nám dostalo zpátky necelých dva tisíce devět set korun.“

Pěstounům dělalo starosti, že se nikdy nepřiznal, naopak své činy často sváděl na dceru pěstounů. Pěstouni se snažili najít nějaké řešení, aby s krádežemi přestal. „Jedna, druhá krádež, a to jsme chodili k psychologovi. Zaplatila jsem mu zklidňující masáže, které byly na to. Tak potom jsme s ním začali jezdit k jednomu specialistovi přímo na tyto kluky. Pak šel malý na tábor. Zaplatili jsme mu jednoměsíční pobyt. Nejenom drobné krádeže, ale už i rafinované krádeže přibýly. Pak se začal toulat, přicházel domů až pozdě.“

Zhoršující situace vyvrcholila tím, že odmítal s pěstouny dále bydlet. „Řekl, že s náma nechtěl v životě být, že od nás chce okamžitě odejít. A říkám mu, Dane, od nás se lehce dosta-

neš, ale zpátky se už nemusíš dostat vůbec. A že ne, že jestli okamžitě nepůjde pryč, tak si něco udělá. Jak řekl, že si něco udělá, tak šel na psychinu.“

Pavla konflikty s Danem raději ignorovala, ve sporu stejně neměla šanci zvítězit. *„On ji vždycky přehádal, ona mávla rukou a šla. To je to blbé, my jsme všichni věděli, že nikdo už neměl sílu. My jsme s ním chodili všude možně, po všech možných vyšetřeních, psychologích, psychiatrech, do poraden psychologických, k paní psycholožce jsme s ním chodili. Já jsem měla někdy pocit, že nedělám nic jiného, než že s ním chodíme opravdu jenom po doktorech.“*

5.3.2 Psychická náročnost

Zvláště je nutno si uvědomit psychickou náročnost pěstounské péče a nastavení vztahů v rodině s příchodem nového člena.

Tato pěstounská péče byla pro pěstouny i pro jejich dceru hodně psychicky vyčerpávající. Pěstouni se snažili nějakým způsobem situaci vyřešit. Nejdříve doufali, že se vše zlepší. Chlapce ospravedlňovali. Pěstounka s Danem velmi soucítila, věděla, že prožil těžké rané dětství. Později už ale byla bezradná, ani odborníci si s Danem nevěděli rady. Ani dnes důvodům jeho chování nerozumí.

Přestože pěstouni se snažili brát Dana jako vlastního syna, bylo jim velmi nepříjemné sledovat, jak jejich vlastní dcera chlapcovým chováním trpí. *„Nepřipustím, aby se moje vlastní dítě trápilo.“*

Členové rodiny raději trávili čas mimo domov, aby nemuseli být s Danem v neustálém kontaktu. Dana ale nemohli nechat doma samotného, museli se střídat v jeho hlídání. Důvěra mezi pěstouny a Danem byla naprosto zničena. Pěstouni věděli, že mu nemohou věřit, všechno raději prověřovali.

Dan například začal při studiu užívat marihuanu. Byl kvůli tomu několikrát vyšetřován policií, která kontaktovala pěstouny. Přestal chodit do školy a začal se toulat. Pěstounka situaci hodnotí takto: *„Kdo to nezažije, je to peklo. Možná jsme měli smůlu, jo. Ale já se s Danem ráda uvidím, já si s ním ráda popovídám. Když teda přeždu ty jeho vychloubané řeči. Když Dana člověk usměrní, tak prostě. S něma je dobře, s něma si dobře pokecáte člověk, ale nesmí po nich nic chtít.“*

Přes všechny potíže, které jim Dan působil, si ho přesto v pěstounské péči ponechali. *„My jsme ho nedokázali dát pryč. Já jsem se opravdu těšila, až bude mít osmnáct, ale nedokázali jsme ho vrátit do domova.“*

5.4 Sourozenectví

Sourozenec – osoby ve vztahu biologickém i náhradním. Jak je ovlivňuje původ sourozenectví.

5.4.1 Soužití sourozenců

Soužití náhradních sourozenců – stěžejní výzkumný prvek, který je velmi specifický, stejně tak jako je specifický každý člověk. Změny v chování a navázání důvěry.

Dan k sestře často pociťoval závist a zlost. *„Pavla, ta tenkrát dostala CD přehrávač. A já říkám, ona je o osm let starší, tak jsme Danovi koupili aspoň malé rádio, ať má, ale do druhého dne bylo to rádio rozbité, ničeho si nevážil.“* Dan se mylně domníval, že pěstouni více upřednostňují vlastní dceru. Pavla ovšem přirozeně, jelikož byla starší, potřebovala více věcí.

„Oni to takhle mezi sebou neměli, že by měli špatný vztah, oni se normálně bavili, akorát ona vždycky doplatila na to, že on začal vůči ní být agresivní.“ Pavla měla s Danem do doby, než začal být problémový, dobrý sourozenecký vztah. Dokázali se oba dva spojit a bojovat o jednu společnou věc proti pěstounům. *„Když třeba došlo na věc, tak táhli za jeden provaz proti nám, proti rodičům.“*

Vzájemně se jeden druhého zastávali – vůči pěstounům i mezi kamarády. *„Od té třetí třídy, to už v něm začalo. Jinak oni se normálně do dneška baví. Sice už je to takové vyhrané, už to není ono. Ale ze začátku si spolu rozuměli. Naše dcera pro něho chodila do školky. Nějaký Danův bývalý spolužák jí začal sprostě nadávat, ale Dan se jí zastal. A ona se ho taky zastala několikrát v životě. To všechno začalo až potom, kdy začal být agresivní. Vůči ní byl agresivní a začal být agresivní i vůči nám. A sprostý. Tehdy začaly jejich vztahy haprovat. Ale nikdy to tam nedospělo, že by vůbec spolu nekomunikovali. Nikdy.“*

Agresivita se projevovala fyzickým násilím především proti Pavle, která se nedokázala bránit. Dan zneužíval její povahy. I přesto, že jí ubližoval, Pavla mlčela. Nechtěla pěstounce přidělovat další starosti, protože pěstounka na tom nebyla po zdravotní stránce dobře.

„A pak jsem se dozvěděla, to mi ani naše Pavla neřekla, že třeba když oni chodili tančit, oni chodili do folklorního souboru. Pavla chodila od čtyř let a on od šesti roků. Ona chodila do osmnácti, pak se odstěhovala. On taky chodil dlouho a jezdili na tábory, to měli jako tábor a soustředění dohromady, a on byl na ni tam agresivní. On ji tam napadl, dal jí facku. O tom jsem já vůbec nevěděla.“

Zlomový okamžik nastal ve chvíli, kdy se pěstounka vracela z nemocnice. Požádala Dana, aby jí vzal tašku. Dan tak učinil, ale za pěstounčinými zády jí řekl, aby „chcípla“. Pěstounka výrok neslyšela, ale po nějaké době se o něm pěstounům zmínila Pavla. Od té doby se vztah Dana a Pavly změnil. Jak říká pěstounka: „*Od té doby ho nemusela*“.

Danova krádež v sestřiném pokoji. „*Každý měl svůj pokoj. On, když naši dceři ukrad peníze, které měla ze školy, tak to on se doplazil do toho pokoje, tak aby si ona jeho nevšimla. Pavla měla poschodovou postel, zrovna spala nahoře. A on jí potichu otevřel tašku, vytáhl peníze a zase potichu zavřel tašku a úplně potichu odešel.*“

5.4.2 Švagrův vliv na sourozenectví

Důležitou kapitolou je také vliv ostatních členů tzv. rozšířené rodiny na vztah náhradních sourozenců. Jejich názory a chování může ovlivnit celý další průběh sblížení a následného soužití v pěstounské rodině.

Pavly manžel odmítá chování Dana akceptovat. Má vůči němu averzi. Jeho postoj má vliv i na sourozenecké vztahy mezi Pavlou a Danem. V době, kdy se pěstounka dlouhodobě léčila v nemocnici, veškeré Danovy incidenty řešila Pavla se svým manželem. „*Ona to řešila s manželem, protože, oni mě chtěli z toho vynechat. Já jsem o některých věcech vůbec nevěděla. To šlo mimo mě.*“

Pavla by chtěla svého bratra někdy pozvat do jejich bytu. Jelikož ale Danův švagr pracuje s počítači a má doma několik drahých technických zařízení, odmítá Dana pozvat. Bojí se jeho nepředvídatelného chování. „*Ale v životě u nich doma nebyl, a ani by ho tam nepustili. Protože zeť má strach, že by se mohlo něco stát. On dělá přes antivirové programy, takže má doma počítače, notebooky, tablety, dva firemní telefony a jeden svůj. Oni by ho tam nevzali. Neměli by jistotu, že se něco někde neztratí.*“ Pavly manžel tak jedná na základě svých předchozích negativních zkušeností s Danem.

5.5 Původní rodina

Rodinné vazby, zvyklosti a jejich vliv na změny struktury rodiny spojené s přijetím nového člena jsem rovněž zkoumala a popisuji je v následujícím textu

5.5.1 Charakteristika původní rodiny

V této kapitole se věnuji genetickému zatížení jedince v návaznosti na jeho chování a jednání. Upozorňuji také na negativa, která nelze odstranit ani včasnou a důslednou péčí, láskou a výchovou.

Pěstouni nemohli pochopit, proč jsou s Danem najednou takové problémy, když se o něj od útlého věku poctivě starají – po citové i materiální stránce. Postupně se dozvěděli, že Danova romská matka a otec, který je poloviční Rom, za sebou mají trestnou činnost. Jeho matka byla opakovaně ve vazbě. Navíc se zjistilo, že během těhotenství nebyla ani na jedné zdravotní prohlídce. V těhotenství navíc užívala drogy a pila alkohol. Než se Dan dostal do kojeneckého ústavu, byl týrán a zanedbáván.

5.5.2 Přejít do pěstounské rodiny

Přejít do nové rodiny popisují v následujícím textu. Návyky z minulého začlenění, zlovyky získané v minulosti. Jejich postupné odkrývání a odbourávání.

Dan měl z minulosti různé návyky. Například si schovával oblečení a jídlo pod skříň nebo pod postel.

„S nimi si popovídáš, ale po nich nemůžeš nic chtít. Aby uklidili. To bylo oblečení s jídlem dohromady. To prostě, člověk tam přišel a řekl: „Co to tady je?“ Pak jsme zjistili, že mu se nechtělo jíst, tak ne, že by to donesl do kuchyně, ale on to jídlo schovával pod skříň. Tam to plesnivělo. Než jsme na to přišli.“

Porovnání žití v ústavech a v rodině. *„Co se týče těch vztahů, zpočátku byly dobré. Oni si hráli, oni si rozuměli, ale čím ten Dan byl starší, tím vůči ní byl agresivnější. A vůči nám začal, že tu naši dceru máme radši, protože si myslím, že ty děti z těch ústavů chtějí být jenom oni. Když to přirovnám, tak když si pořídíte psa z útulku, tak prostě můžete mít jenom jeho. A on vás bere částečně jako svůj majetek, protože je vám tak vděčný. A on vyžadoval, abychom měli rádi jenom jeho. On za to nemohl. V životě bych mu to nevyčetla, ani mu to nevyčítám. Chápu to. Dovedu to pochopit, protože ve dvou a půl letech, když neměl se ke komu přitulit... Kolik těch sester má na starost těch dětí v kojeňáků. Nejste schopná, pokud máte v rodině ještě jiné dítě, mu to dát. Protože to druhé dítě, to vaše vlastní, bude našťvané, že se mu nevěnujeme. Nejde to. A on nám tady tohle vyčítal, že nemáme rádi jenom jeho.“*

5.5.3 Kontakt s biologickou rodinou

Kontakt s původní rodinou. Jeho klady i zápory popisují v následujícím textu.

Pěstounka popisuje jeho rodinu takto: *„Oni se na něho potom napojili přes Facebook, když mu bylo kolem čtrnácti, patnácti. Tak on říkal, že se s ním dali dohromady, a ptal se, co má dělat, že se na něho napojili. A já říkám: „Jo, to je pěkné, že se na tebe napojili, já chápu, že chceš poznat vlastní rodinu, kdo by nechtěl, ale uvažuj, do teďka si na tebe nevzpomněli, až teď, když je ti patnáct. S nimi se setkat můžeš, uvidíš. Bůhví kolik vás je teď“.* Já vím, že má šest sourozenců.. *Nakonec se byl podívat u matky. Říkal, že tam to je hrozné, že už by tam v životě nejel. Za otcem ani nebyl, protože otec je sběračem šrotů. To byl náš Dan v žádném případě nic takového nedělal. To ne, to radši si někde pokrade. A matka, ta seděla za krádeže, každou chvíli. Takže pak mu přišly rozsudky. Vlastně měl osmnáct, tak jsme mu dávali doklad o občanství, protože má po mámě občanství i slovenské, takže aby měl i české, a veškeré co byly jeho listiny, aby věděl, prostě rozsudky, co on potřeboval. Jednou to třeba bude potřebovat. Nikdo mu nebrání, aby se zajímal o svoji rodinu. Aspoň bude vědět co je v rodině, co se týče zdraví, nemoci, anebo něco. Tak ať má o sobě nějaké povědomí.“*

6 Případ rodiny Libuše a Petra

V dalším případě se věnuji rodině, kdy došlo k pěstounské péči u starších manželů, kteří neměli nikdy své vlastní děti.

6.1 Charakteristika pěstounské rodiny a jejích členů

V každé z uvedených kapitol je předem charakterizována každá součást rodiny, které se výzkum týká. Jsou uvedeny všechny důležité informace, které jsou pro rodinu charakteristické a z čeho vycházejí uvedené údaje.

Petr a Libuše jsou pěstouny už třicet let, nyní jsou již v důchodu. Žijí v malé vesnici v Moravskoslezském kraji nedaleko od polských hranic. Pěstouni vlastní dva domy, jeden dům po prarodičích a druhý mají svůj. Nemají žádné vlastní děti. Původně si chtěli dítě osvojit, ale odradila je dlouhá čekací doba, proto se nakonec rozhodli pro pěstounskou péči. V minulosti měli v pěstounské péči dvě sourozenecké dvojice – Barboru a Martina, Alenu a Viktorii. Dále děti Jolanu, Aleše a Adolfa. V současné době mají v péči tři děti – Daniela a sourozeneckou dvojici Martinu a Evu.

Danielovi je osmnáct let. Právě se odstěhoval od rodiny a žije se svým kamarádem v asi osm kilometrů vzdáleném městě. S jeho kamarádem náklady platí napůl. Přivydělává si v supermarketu jako ostraha. V tomtéž městě chodí i do školy na střední školu ekonomickou, obor Podnikání a ekonomika. Na víkendy jezdí domů za pěstounskou rodinou. Nejvíce si rozumí s Martinou a Evou, s kterými několik let žil. Tvoří tzv. „trojici“.

Daniel byl od biologických rodičů odebrán, protože o něj nejevili zájem a zanedbávali ho. Byly mu čtyři roky. Šest let potom pobýval v dětském domově. V pěstounské péči je od svých deseti let. Po nějaké době se zjistilo, že má sourozence v dětském domově. Rád hraje na varhany v místním kostele a chodí do skauta, kde má mnoho přátel.

Sourozenecká skupina

Martina a Eva jsou sestry a do rodiny se dostaly, když bylo Martině devět a Evě deset let. Do svých osmi a devíti let žily s biologickými rodiči a ostatními vlastními sourozenci. Jelikož rodiče nedokázali své děti zaopatřit (otec byl alkoholik a matka sama péči o děti a

domácnost nezvládala), byly děti z důvodů neadekvátních podmínek pro život odebrány a dány do nedalekého dětského domova. Jejich matka se následně odstěhovala (asi šedesát kilometrů daleko od původního bydliště) a požádala o přesunutí dětí do jiného dětského domova, bližšímu jejímu novému bydlišti. Žádosti se vyhovělo, takže dívky s biologickou rodinou neztratily spojení, probíhaly vzájemné návštěvy. Půl roku po tomto přesunu už byly v kontaktu s pěstounskou rodinou. V době, kdy se o pěstounské péči rozhodovalo, trávily dívky v rámci hostitelské péče u pěstounů víkendy, aby se seznámily s novým prostředím a lidmi. S biologickou rodinou jsou sestry stále v kontaktu. V dětském domově mají osmileté bratry dvojčata a šestnáctiletého bratra, v diagnostickém ústavu mají třináctiletého bratra.

Martině je nyní čtrnáct let a chodí do osmé třídy základní školy. Je hyperaktivní, pohodová, kamarádská a extrovert. Ráda chodí do skauta a zpívá v kostele ve schole.

Evě je patnáct let. Na rozdíl od Martiny je klidnější, nad vším hodně přemýšlí a všechno řeší. Nemá tolik kamarádů jako Martina, proto jí je někdy závidí. Eva je velmi empatická, vnímá potřeby ostatních lidí, spolužáků či menších dětí, které má kolem sebe. Je nápomocná druhým lidem. Chodí do stejné třídy jako Martina, měla roční odklad. Se sestrou jsou tedy spolužačky. Eva byla ve škole vyhodnocena jako nejlepší žákyně.

Sourozenecká skupina

Barbora a Martin byli od narození v kojeneckém ústavu. Když byly Barboře tři roky, byla přemístěna do dětského domova. Sourozenci tak byli na rok odděleni. Poté o rok mladší Martin přešel k sestře do dětského domova. Rodičům byli odebráni kvůli závislosti a prodeji drog. V kontaktu jsou pouze s vlastní tetou.

Barboře je dvacet devět let. V pěstounské rodině, do které přišla společně s Martinem, žila od pěti do devatenácti let. Po úspěšném ukončení učiliště začala pracovat a bydlet s přítelem nedaleko bydliště pěstounů.

Martinovi je dvacet osm let. V pěstounské péči pobýval od čtyř do devatenácti let. V současné době žije u pěstounů v jedné domácnosti. Jelikož mají pěstouni velký dům, poskytli Martinovi prostor k dalšímu bydlení. Martin pracuje v místní firmě a přispívá na společnou domácnost.

Sourozenecká skupina

Sedmadvacetiletá Alena a Viktorie jsou jednovaječná dvojčata. Když jim byly dva roky, jejich otec zemřel. Matka zemřela, když bylo dívkám šest let. Poté byly dány do dětského

domova. Už během pobytu v dětském domově jezdily na návštěvy za svojí rodinou na Slovensko. V jedenácti letech byly přijaty do pěstounské péče, která trvala osm let.

Viktorie se vyučila kadeřnicí a v současnosti pracuje v kadeřnickém salonu v nedalekém městě. Žije v domě po pěstounčiny rodičích ve stejné vesnici jako pěstouni. Viktorie platí nájem, vodu a energie pěstounům.

Alena vystudovala střední školu pedagogickou. Po maturitě odešla pracovat jako učitelka do mateřské školy v Praze. Je vdaná a bydlí společně s manželem v rodinném domě.

Alešovi je dvacet jedna let. Do čtyř let žil u svých rodičů. Když byly Alešovi čtyři roky, zemřela mu matka. Otec se s tím nemohl smířit a několikrát se pokusil o sebevraždu, od té doby je soustavně hospitalizován na psychiatrii. Ve čtyřech letech byl tedy Aleš umístěn do dětského domova a v jedenácti letech si ho vzala do péče pěstounská rodina. V kontaktu je pouze s babičkou. Mezi jeho záliby patří fotbal, navštěvuje také hasičský sbor, kde má hodně kamarádů. Vyučil se pokrývačem, pracuje v soukromé firmě v místě bydliště pěstounské rodiny. Žije v pronajatém bytě se svojí přítelkyní asi deset kilometrů od místa zaměstnání.

Adolfovi je dvacet čtyři let. S rodiči žil pouze jeden rok, do té doby, než byli rodiče vzati do vazby kvůli krádežím. Poté byl dva roky v kojeneckém ústavu a následně přesunut do dětského domova. Pěstouni si Adolfa vzali, když mu bylo jedenáct let. Vystudoval střední zdravotnickou školu a pracuje jako zdravotní bratr v nemocnici. Zajímá se o kutilství. Žije v domě pěstounů, kteří ho zdělili po rodičích. Pěstounům platí za nájem atd.

Jolaně je dvacet sedm let. Její biologická matka zemřela, když byly Jolaně dva roky. Otec je neznámý. Jeden rok žila v kojeneckém ústavu, poté si ji vzali její příbuzní, kteří ovšem péči o Jolanu nezvládali. Ve čtyřech letech se ocitla v dětském domově, od pěti let je u pěstounů. V současnosti bydlí v domě pěstounů a dojíždí do chráněných dílem do nedalekého města. Kvůli psychickému onemocnění je v plném invalidním důchodu. Ráda čte, chodí do skauta a do kostela, věnuje se aktivitám na faře a v místním kostele. Několikrát za rok navštěvuje prarodiče na Slovensku.

6.2 Rodičovská odpovědnost za vztahy dětí jakožto sourozenců

Pozornost jsem věnovala odpovědnosti náhradních rodičů – pěstounů za vztahy dětí, které jsou v této pěstounské rodině.

6.2.1 Vliv stávajícího dítěte na přijetí dítěte

Vliv soužití rodiny na přijetí nového člena, obzvláště biologického dítěte.

U rozhodnutí, zda vzít další dítě do pěstounské péče, je důležité i samotné posouzení dětí, které už v rodině jsou. Pěstoun sice neříká, z čí strany posouzení, jen že je to objektivní fakt. „*U toho přijetí je důležitou věcí posouzení, zda to dítě, nové dítě, bude přijaté už těmi sourozenci nebo těmi, které máme v pěstounské péči. Jestli tam není problém na straně těch stávajících dětí, také jestli to je zvládnutelné pro ty rodiče, protože když je dítě postižené v rodině, což je běžná věc v pěstounské péči, tak už to zabere hodně času těm pěstounům. Může být s dítětem problém, už to se nemusí zvládat*“ (Petr). Pěstouni, aby nenarušili vztahy v rodině, musí si se stávajícími dětmi nejdříve promluvit a připravit je na přijetí nového dítěte do rodiny. Někdy se stává, že dítě není jiným dítětem přijato.

Pěstouni nemají vlastní zkušenost s tělesně postiženým dítětem, ale s mentálně postiženým ano. Toto dítě do pěstounské péče nepřijali, a to na základě zkušenosti z hostitelské péče. Měli obavy, aby nebyly narušeny vztahy mezi stávajícími dětmi. „*Kvůli svojí vlastní zkušenosti chci dát radu, aby se nad tím ti pěstouni zamysleli, aby nedocházelo ke konfliktům. Ze zkušenosti, my jsme teda dítě s tělesným postižením neměli. Ale úplně běžná věc je, že děti v pěstounské péči jsou do určité míry mentálně zpožděné až retardované. Znamená to, že je to běžná věc u těchto dětí. A když jsme třeba chtěli přímo nějakého, byl to konkrétně nějaký kloučička malý, a měli jsme ho na hostitelské péči, zjistili jsme u něho takový stupeň toho zpoždění mentálního... Až na úroveň nějaké debility. Tam jsme se asi po dvou těch návštěvách rozhodli, že by to mohlo narušit ty vztahy s těmi stávajícími dětmi, a že by to nebylo vhodné. To znamená, že byl i tenhle případ, kdy jsme se rozhodli, nevzít to dítě do rodiny. Takže i k tomu jsme přihlíželi, aby se neublížilo těm dětem, které jsou už v rodině v pěstounské péči*“ (Petr).

Děti se seznamují s ostatními dětmi v rámci hostitelské péče. Pokud bude dítě přijato do rodiny, je prozatím v předpěstounské péči. Až soud rozhodne, že se jedná o pěstounskou péči. „*Ty děti přicházejí na hostitelskou péči několik víkendů po sobě. Když jsou to starší děti, můžou se také vyjádřit. A většinou říkají, že chtějí být u nás v rodině. To řeknou po třetí, po čtvrté hostitelské návštěvě, a už se potom rozběhne ta předpěstounská péče. Do rozhodnutí soudu, kdy to je pěstounská péče. To znamená, že tento institucionální postup je uzákoněný*“ (Petr).

Pěstouni dávají možnost starším dětem, které už jsou v rodině, vyjádřit svůj názor na přijetí dalšího člena. „*Při těch dvanácti dětech, postupně jak jsme je brali do pěstounské péče, tak jsme vždycky už s těmi dětmi konzultovali dopředu, aby děcka byla připravena na to další dítě, aby jako už měla tu ochotu přijmout a nebyť konfliktní*“ (Petr).

Pěstouni vždy usilují o to, aby přichozí děti byly mladší než stávající děti. Mají vlastní negativní zkušenost z hostitelské péče, kdy si vzali chlapce, který byl stejně starý jako stávající děti. Mají jasný názor: „*Aby další dítě, pokud to jde, bylo vždycky mladší než ty děti, které jsou už v rodině. Není dobré brát dítě k určitému věku dětí. Je to přirozené. Když se dítě rodí do rodiny, vždycky se narodí jako malé dítě. Jo, takže, i to může hrát roli. A i tu zkušenost už jsme udělali, že třeba jsme vzali dítě na stejné věkové úrovni na hostitelskou péči, nebo na návštěvu, a docházelo k vzájemným konfliktům mezi těmi dětmi. Víceméně to byl souboj, kdo bude dominantní, kdo bude trochu poroučet. Ten kluk, co jsme ho třebaš tady měli na té návštěvě, začal nějak tak výrazně, možná podvědomě, bojovat o to místo. Docházelo v téhle fázi už k takovým věcem, že jsme se taky rozhodli, že ho nevezmeme*“ (Petr). Po této zkušenosti už brali do pěstounské péče pouze mladší děti.

Jedná se také o imitaci příchodu dětí narozením, jak se tomu děje v biologických rodinách. „*Když se narodí malé dítě, tak je jasné, že ty starší musí něco slevit z toho zájmu rodičů, že spadnou z takzvané lopaty. Pak, když vyrůstají spolu, tak určitě zas ten pociťuje průběžně, že se mu říká: „Ty jsi starší...“ Ono se to může potom zase podvědomě třeba obrátit. Může vzniknout konflikt nebo averze mezi těmi sourozenci, takže je to normální běžná věc, která bývá i v biologických rodinách*“ (Petr).

Chlapec, který byl stejně starý jako nejstarší dítě žijící v rodině, podvědomě začal bojovat o své místo v rodině. Mezi dětmi docházelo k soubojům o to, kdo bude dominantní, kdo bude ostatním poroučet. To byl hlavní důvod, proč chlapce do pěstounské péče nevzali. Někdy se stává, že kvůli věku vznikají mezi sourozenci konflikty až averze.

6.2.2 Oslovování

Ihned od počátku je nutno nastavit oslovování, všech členů rodiny do, které dítě přichází. Jedná se rodiče, prarodiče a ostatní členy nejbližší rodiny.

„*U těch mladších dětí nebyl problém. U těch prvních vůbec. My jsme pro ně hned byly mamka a taťka. Když k nám přicházely ostatní děti, tak už věděly, že prostě jsme mamka a taťka, tak nás začaly oslovovat tímto způsobem taky. Někdy se stalo, že se spletly, řekly nám: „Teto.“ Vždycky jsme ale měli podporu u těch starších, že jsme je nemuseli sami navádět nebo opravovat. U Adolfa a Aleše nebyl vůbec problém. Větší problém měla Viktorie, ta si neuvěřila na to zvyknout, ale my jsme to brali, protože to je přece jenom změna. Když je někde v domově pět roků, tak pořád říká „teta“ a „strejda“. Ale ostatním děckám to vadilo, že nás takhle oslovuje*“ (Libuše).

Martina s Evou, které byly v kontaktu se svojí rodinou, si nemohly zvyknout na to, že by měly někomu dalšímu říkat „mami“ a „tati“. *Martina a Eva si neuměly zvyknout na to oslovení. A tam jsme byli celkem dost nejistí, jestli to můžeme od nich vyžadovat, když mají kontakt s biologickou rodinou. Takže jsme to řešili tak, že jako nám to nevadilo, ale zase to vadilo druhým, že nás oslovují „teto“ a „strejdo“.* Tak jsme se jim to snažili vysvětlit, že když jsou rodiče rozvedení, tak táta si přivede do domu druhou mámu, nebo máma si přivede tátu. *Proč byste teda nemohly mít taky dvě mamky a dva tatky? Takže ony to vzaly a začaly nás tak taky oslovovat“* (Libuše).

Řešení kuriózní situace. *„Jenomže potom nastal problém, když zvedly telefon a telefonovaly biologické mamce, které říkaly: „No, tady druhá mamka mi říkala to a to...“.* A jejich matka se ptala: *„Jaká mamka? Já jsem tvoje mamka“.* Ale rychle si to uvědomily. Pochopily hru, a když se spletly, tak o mně mluvily jako o „tetě“. Nakonec si jejich biologičtí rodiče zvykli, že nám holky říkají „mamko“ a „tatko“. *Nehrotí to. Už se s nimi známe. Jinak jejich rodiče se zeptají, jak to jde u nás. Ted' už není problém“* (Petr).

6.3 Komunikace v pěstounské rodině

Když děti něco trápí, něco se jim nelíbí, mohou si o tom s pěstouny popovídat, vysvětlit si to. V pěstounské rodině se často stává, že děti mají pocit, že se k nim pěstouni nechovají spravedlivě.

6.3.1 Rituály

Každá rodina má svá zaběhnutá pravidla. Nově příchozí dítě jí nemusí plně rozumět, nechápe, co se po něm chce, proč to tak je. V tomto případě chci poukázat na velký význam komunikace a otevřeného rozhovoru všech členů rodiny.

Rodina má zavedené rituální kolečko, které má jejím členům pomáhat při komunikaci. *„I společné setkávání máme takové až rituální, že si sedneme u svíčky, anebo něco zhodnotíme, něco povíme si, kdo má jaký názor...“* (Petr). *„Jsou taky takové předvánoční. Když je adventní čas, děláme si třeba tajného přítele. To znamená, že si vylosujeme jeden druhého, pak si děláme navzájem každý den dobrý skutek, nebo něco takového“* (Libuše). Pěstounka popisuje, jak probíhá všední odpoledne: *„Pak máme naplánované, že si sedneme, dáme si kávu, holky též něco maličkého, popotáme se, co je nového. Takový rituál už je tady u nás. Řekneme si, co je třeba. Dám jim chvíli, než se trošičku zadaptují z té školy. Lehnou si tam, buď si poslouchají písničky, anebo si hrajou s mobilem. No, a pak se připravují do školy. Po-*

tom mají chvilku pro sebe, jednu hodinku, dvě hodinky. Jdou například někam na návštěvu. Nebo si něco doma dělají. Potom jim třeba řeknu, že, uděláme nějakou drobnost, která zabere nanejvýš půl hodiny. Mívají taky nějaké kroužky a pak je večer“ (Libuše).

6.3.2 Řešení problémů a konfliktu

Zde je popsáno, jaké problémy mohou nastat v pěstounské rodině. Popisují problémy, se kterými je nutno se vypořádat, jejich druhy, ovlivnění a případný vliv na soužití. Také se zmiňují o možném vypořádání s těmito aspekty.

Pěstouni se řídí biblickým heslem: *„Slunce, aby nezapadlo nad vaším hněvem“* (Libuše). I když děti přišli si stěžovat na ostatní děti pěstounům, pěstouni to ne vždycky za ně řešili. *„Jo, a když se jim něco nelíbilo, tak přišli požalovat. Pak jsme už to řešili, když nám to řekli. Někdy jsme jim museli říct: „Tak nežaluj, zkus si to sám vyřešit, nějak si to domluvit“* (Petr). Pěstouni vedou děti k tomu, aby se usmířily hned v den hádky, aby se vzájemně omluvily. *„Když už k něčemu dojde, tak by se to mělo ukočírovat tak, aby to pochopily, kde ten problém vzniknul. A aby došlo ještě ten den k usmíření. Případně, stalo se u nás doma, že jeden kluk řekl holce, jak se hádali: „Ty krávo“, tak jsem mu řekl, že to přestřelil, jo. To znamená, že tam je omluva na místě. Takže většinou ta děcka to pochopí. To biblické slunce, aby nezapadlo nad vaším hněvem, je hodně praktická pomůcka pro tuto výchovu“* (Petr).

Konflikty by se měly řešit s rozumem, s rozvahou a s ohledem na věk dětí. Podle Petra by pěstoun i rodič měl vědět, do kterých sporů se může vměšovat, a do kterých ne. *„Někdy je důležitější, když si to děti mezi sebou vyřikají. Aleš s Adolfem se někdy poprali mezi sebou, ale nás do toho ani nezatahovali. Spíše si to vyrovnávali mezi sebou. Ale nebylo to nějak často“* (Petr). Společnému soužití Aleše a Adolfa pomohlo, že každý měl svoje koníčky, svůj program. *„Aleš šel hrát fotbal a Adolf byl (a je) takový kutil. Tak si sednul do kotelny, tam měl takový pracovní stůl, a tam si montoval žárovičky. Takže každý měl jiný druh zábavy, takže tam nedocházelo k nějakým rozepřím. I tohle trošičku napomáhalo takovému soužití“* (Libuše).

Pěstouni museli například zasahovat, když se chtěl někdo z dětí dívat na společnou televizi. *„No, to jsme už potom řešili zase tak, že jsme jim určili dny v týdnu... Dva dny měly holky a dva měli kluci (nebo tři dny). Ale potom se museli mezi sebou dohodnout, když chtěl někdo něco sledovat, a zrovna to trefil na den někoho jiného, tak se mezi sebou museli domluvit. Tak jsme řekli Adolfovi, když chtěl po nás, abychom u holek zařídili, ať se může dívat na*

svůj oblíbený seriál: „Když ti to holky dovolí, tak můžeš se na to dívat.“ A to si už museli řešit sami mezi sebou, protože by to vypadalo, že jednomu nadržujem“ (Libuše).

Problémem může být také dítě, které je oproti ostatním dětem v rodině poněkud duševně zaostalé. Pěstounská dcera Jolana se kvůli psychickým problémům (navštěvuje psychiatra) neuměla adekvátně chovat v některých situacích, což představovalo zdroj mnoha konfliktů. Trpěla tzv. amoky. Pěstouni se vždy snažili danou situaci nejprve probrat s Jolanou o samotě. Následně si vše vyříkali společně i s ostatními dětmi v kruhu. Konflikty tedy v tomto případě nevznikaly ani tak vinou sourozenců, ale spíše špatným pochopením kritiky, legrace atd. Ostatní děti samozřejmě její nepřiměřené reakce nechápaly.

„Třeba si neví rady, jak se zachovat v určité situaci, a řeší to zkratkovitým způsobem. Třeba se to týká naší Jolany, že až extrémním způsobem řešila ty konflikty. I útekem. Nedovedla některé věci vyhodnotit správně. A mohla si myslet, že jí někdo ubližuje, nebo něco takového. Takové zkušenosti máme, že jsme museli děcko s policajtem a s kamarádama v noci hledat, protože napsala dopis, že si bere pejska, batůžek a nehledejte mě“ (Libuše).

Pěstouni sami vyzvou děti, aby se zapojily do řešení problému, aby s nimi spolupracovaly. *„Pak ta děcka jako to zpracujou. Nejsou vůči sobě tak, že by šly do konfliktu mezi sebou“ (Libuše).* Pěstouni s dětmi problém popíší. Hodně s dětmi mluví hromadně, když je to ale potřeba, tak i individuálně. *„Taky je třeba si někoho vzít stranou a vysvětlit si to s ním. Prostě my musíme být na něho jiný. Musíme to s ním vyřešit takovým mírnějším způsobem. Pak ta děcka to zpracujou a nejdou vůči sobě do konfliktu. Spíše je vyzveme a zapojíme je do toho, aby nám pomohly“ (Petr).* *„Jo, jo. Popíšem ten problém s téma dětma“ (Libuše).*

Každé dítě je jiné, pěstouni musí ke každému přistupovat individuálně. Bohužel, ne každé dítě tohle pochopí. Myslí si, že pěstouni někomu nadržují.

Daniel měl například pocit, že se mu pěstouni dostatečně nevěnují. *„Ale co Danielovi hodně vadilo, když jsem se s nimi připravovala do školy, tak to samozřejmě vyžadovalo delší časový limit. No, Daniel vždycky přiletěl a říkal: „Ty jsi jenom u holek a mě se nevěnuješ.“ Byla to taková trochu žárlivost. Říkám: „Co potřebuješ, Daniele? Tak mi to řekni.“ Daniel říká: „Už nic,“ a zavřel se do pokoje. Kolikrát jsem musela holky nechat a jít za Danielem, na chvíli se mu věnovat, aby věděl, že se mu taky chceme věnovat. I když to byla maličkost, prkotina, co mi chtěl Daniel, ale že jsem zrovna nebyla k dispozici, byla jsem u holek, to mu vadilo. Ted už to odeznělo. Ale tento problém jsme řešili často“ (Libuše).*

Děti si hlídají určitou spravedlnost. *„Problém nastává, když si děcka neumí nastavit třeba nějakou svoji hranici, co ten druhý ještě dokáže snést. Ten starší může být těm mladším kamarádem, jo, ale ten mladší to může zneužít. Může být potom jako protivný, anebo prostě*

drzí, a ten starší už to potom nemusí snést, tu drzost. Uvědomí si, že je starší, a může dojít ke konfliktu. Tohle mohlo být i u Daniela, třeba se to stávalo“ (Libuše).

Pěstouni se snaží dodržovat zásady spravedlnosti, tolerance a stejného přístupu vůči všem dětem. *„Jsme stejně spravedlivý ke každému z nich. Člověk by neřekl, že to ta děcka tak zajímá. Je to pro ně úplně zásadní, oni si to hlídají. A my se musíme snažit, aby se ta spravedlnost, stejný přístup, tolerance a všechny tyhle věci dodržovaly. Netolerovat někomu něco, když to tomu druhému netolerujeme. Takže i ti rodiče a pěstouni můžou být příčinou sporů mezi děckama, když tyhle ty věci by nedodrželi. Takže třeba i ty starší, co jsou odrostlejší, můžou přijít za námi a říct, že jsme na ně byli přísnější než na ty druhé“ (Petr).*

Pěstouni i rodiče v biologické rodině tedy musí u všech svých dětí měřit tzv. stejným metrem. Pěstouni nemohou jednomu dítěti nadřizovat. I kdyby se jednalo jen o drobnost. *„Takže oni ještě pořád si sledují a porovnávají, jestli už jako my v tom našem vývoji vychovatelském jsme nesklouzli k nějaké velké benevolenci, nebo takhle“ (Petr).* Pěstoun také zmínil, jak na něj jednou Daniel zaútočil, vyčítal mu: *„Tati, ale dívej, ten se chová hrozně, to bysme si nemohli vůči vám dovolit“ (Daniel).*

Martininy a Eviny sourozenci zůstali v dětském domově. Sourozenci měli problém s tím, že jdou jejich sestry do pěstounské péče. Nechtěli být rozděleni. *„Spíše byl problém, při té hostitelské péči, ze strany sourozenců, kteří zůstávali v tom dětském domově. Tam ten nejstarší, on vzal na sebe tu roli rodičovskou, a nechtěl, aby ti sourozenci byli nějak roztrženi“ (Petr).*

V té době měl také zájem vychovatel z dětského domova o mladší dvojčata. Ale jak rodiče, tak sourozenci s tím nesouhlasili. *„Vychovatel měl zájem o mladší sourozence, o dvojčata, že si je vezme. A to byl velký problém ze strany rodičů. Oni si rodiče mysleli, že když podepíšou pěstounskou péči, tak že všichni půjdou najednou pryč z dětského domova, pohromadě. No, a potom si to uvědomili, že nejde, aby šlo pohromadě tolik sourozenců do jedné pěstounské rodiny, tak začali couvat a dělali naschvály. Rodiče lanařili ty starší kluky, ať to Evě a Martině rozmluví, a stejným způsobem lanařili, ať zůstanou dvojčata v dětském domově. Eva byla celkem rychle rozhodnutá, že k nám půjde, že chce jít z domova pryč. Ta Martina se těžko rozhodovala. A dokonce ti sourozenci jí vyhrožovali a říkali: „Ty nemáš mamku ráda, ty jako děláš mamce naschvál,“ takové nátlaky psychické tam byly na holky“ (Libuše).* Není možné, aby se větší počet sourozenců dostal do jedné pěstounské rodiny. Dvojčata nakonec zůstala v dětském domově, vychovateli se nepodařilo je do pěstounské péče získat.

6.3.3 Přejít z ústavní péče do rodinného prostředí

Zvláštní průběh začleňování dítěte do pěstounské rodiny nastává při přechodu ze zařízení k tomu určenému do rodinného prostředí. Návyky a zvyklosti jsou odlišné od prostředí do kterého dítě přichází.

V dětském domově děti chodily nakupovat a připravovaly si jídlo. *„Třeba když jsme brali Martinu s Evou, tak ony už v těch domovech jsou rodinné buňky, že oni v té rodinné buňce si připravují víkendová jídla s vlastním vychovatelem. Nebo večere si tam dělají a chodí na společný nákup.“* (Petr).

Nejdříve se jim pěstounka snažila se vším pomáhat. Zapojila také ostatní děti, které s nimi žily. *„Tak říkám, uděláme do spolu. Já ti trošku udělám, pak to doděláš, aby to nebylo moc najednou. To by byl velký šok. Takže vždycky trochu pomoci. Nebo jsme to měli tak zařízené, že třeba Martin měl odpolední, tak jsme to odsunuli, a když měl zrovna ranní, a byl odpoledne doma, tak jsem řekla Martinovi, že dneska pomůže Martině a Evě, ať toho nemají tak moc. Než si navykly, protože měly devět, deset roků, to byly malé holky, takové hubeňoučké. A tak říkám, tak to uděláme, že jednou já, jednou Martin. Teď už zvládnou kus práce a jsou chválené ve škole, že se nejlíp dokážou postavit k práci. Učitelka je chválí na každém kroku“* (Libuše).

Pro samotné děti představoval přechod velkou změnu. *„Tak to nás baví, to, když si vezmete děcka z domova. Popisujete jim, co je kuchyň, jak to v rodině chodí... Diví se nad různými věcmi. Ony postupně jak se tak diví, tak je to pěkné“* (Libuše).

6.4 Vztahy, společné soužití, bydlení a rodinné vztahy

Vztahová tolerance, které se výzkum týká, je v každé rodině specifická a individuální. Jsou uvedeny všechny důležité informace, které mohou být všeobecně charakteristické a z čeho vycházejí uvedené údaje.

6.4.1 Vztahy

Věnuji se zde vztahovým změnám v průběhu času a změnám chování v návaznosti na věkovou hranici dětí.

Než se Daniel odstěhoval, fungovaly mezi ním a sestrami Evou a Martinou dobré vztahy. Nejvíce si rozuměli Martina s Danielem. Trávili spolu hodně času, vymýšleli si různé hry a zábavu. Někdy se Martina nechala až příliš unést uvolněnou situací a začala Daniela

oslovovat i vulgárními výrazy. Pěstouni museli zasahovat. „*Martina se s Danielem každou chvíli hašteřila a potom byla už rozpustilá, že jsme je museli od sebe oddělovat, ať se rozejdou. To už bylo neúnosné, ona už nevěděla, co dělá, jako už to sklouzávalo k drzosti, takovým rozvernostem, takže to jsme museli vždycky včas stopnout*“ (Petr).

U Evy, která je tišší, byl i vztah s Danielem klidnější. „*Eva, ta při té svojí klidnější povaze, ta vždycky s Danielem vycházela dobře. Bavili se tady a hledali různé věci na Facebooku, dopisovali si spolu. Mají společné kamarády, přátele*“ (Libuše).

K vztahům mezi sestrami se pěstouni vyjadřují takto: „*Tak Eva a Martina si někdy vjedou do vlasů. Jako sestry. Tak to nám připadá jako normální, že ony se pohádají, poštekají. Nejhorší je to vždycky ráno. Než se proberou*“ (Libuše).

6.4.2 Bydlení

Společné bydlení bylo předmětem dalšího zkoumání v pěstounské rodině. Jakési přidělení prostoru, určeného pro spaní, školní povinnosti, uschování soukromých věcí, oblečení. Pravidla, která nastavují pěstouni. Akceptování nových pravidel, ale také vhodnost uspořádání v obytném prostoru.

Když mělo například jedno z dětí spát s dalšími dvěma ve společném pokoji, nastal problém. Dítě, které už bylo v rodině, nechtělo, aby nové dítě spalo s ním v dvouposchodové posteli. „*Měli jsme problém, když jsme brali Daniela do rodiny, tak jsme ho dali do pokoje k Alešovi a k Adolfovi, a protože to je velký pokoj, tak jsme jim tam dali dvouposchodové lůžko. A Adolf prostě nechtěl přijmout Daniela, že by spal s ním v té dvouposchodové posteli. To on chtěl mít svoje. Ale my jsme měli štěstí, že ten Aleš byl takový přátelštější vůči Danielovi, že ho vzal. Daniel spal nahoře a Aleš spal pod ním. Alešovi to nevadilo*“ (Libuše).

Tím, že nebyla daná pravidla ohledně úklidu společného pokoje, hádaly se děti, kdo bude pokoj uklízet. Pěstouni se spory snaží řešit dohodou, dělají tzv. rozhodčího ve sporech. „*Problémy byly třeba s uklízením, když byli dva v jednom pokoji. Aleš byl takový pečlivější a Adolf ten zase na to nehleděl. Takže potom, kdo co má uklízet, no, takže jsme zase museli tomu dát nějaký řád. Po týdnu se střídali, ty uděláš koše a utřeš prach, ty zase vysaješ celý pokoj. Takže vždycky takovou domluvou, ať to dokážou přijmout, ať se vyvarujeme dalším takovým neshodám. Musíme dělat někdy takového rozhodčího, usměrnit je. Nebo je navést na to, jak by se to dalo jinak udělat*“ (Libuše).

Pěstouni se v určité době museli začít starat také o své staré a nemocné rodiče. „*Holky jsme dali do vedlejší chalupy, to jsme měli takové přesuny. Tím, že jsme měli staré rodiče,*

kteří bydleli tam, tak jsme je brali potom k nám, jak byli nemohoucí, a holky jsme dali tam. A potom i Aleše a vlastně i Adolfa, tak se nám uvolnila místa. Žijí tam doted, přispívají nám každý něco na nájem, elektřinu a vodu“ (Petr).

6.5 Výchova

Výchovou je rozuměno posláním rodiče a to jak biologického tak pěstouna ve vztahu ke svěřené osobě. Výchovné metody by měly mít individuální přístup ke každému dítěti. Ale to zpravidla k jeho schopnostem a osobitému vývoji. Snažím se poukázat na možné chyby v tzv. protěžování, což může mít za příčinu nevraživost mezi spolu žijícími dětmi.

6.5.1 Rodinná pravidla

Nastavení pravidel fungování pěstounské rodiny. Vymezení povinností a pravomocí. Touto kapitolou poukazuji na nutné změny, které nastanou s nově příchozím dítětem do rodiny. Úprava pravidel a zvyklostí na straně jedné a na straně druhé, vysvětlení stávajících pravidel nově příchozímu dítěti.

Jako v běžné rodině, tak i v té pěstounské musí existovat pravidla, podle kterých se všichni její členové řídí. Jedná se o zapojování se do domácích prací, do přípravy jídla, starost o zvířata atd. Děti se učí zodpovědnosti a samostatnosti. *„Je dobré mít pevnou ruku, ale laskavou. Je potřeba ukázat těm děčkám životní mantinely, myslím ty mantinely chování, aby měly nějakou jistotu. Ale musí fungovat pevnost, láska a řád. Protože v řádu má děčko jistotu, kterou potřebuje. Ty dvě věci musí jít v ruku v ruce. Takže ne, že bychom zdůrazňovali ty povinnosti, ale říkáme tomu povinnosti. Jsou určeny takové skupinky prací, které budou dělat. A ono se to otočí, po týdnu se to prohodí. Tak mají svoje všeobecné povinnosti, co se týká úklidu třeba obývacího, umývání nádobí. To znamená, že je vedeme k tomu, aby si to navzájem rovnoměrně prohodily. Aby to bylo rovnoměrně rozdělené. Tady bydlíme jako rodina, tak se všichni podílíme na tom, co se tu v té rodině děje. Samozřejmě, jsou tu věci, co musíme my, co nemůžou dělat děčka. Ale uklidit přiměřeně k věku, to dokážou. Nebo mají pomoci v neděli při obědě, to se taky střídá, vyžehlit prádlo, svoje věci si začít spravovat“ (Petr).*

Pěstouni si především přejí, aby se děti v budoucnu dokázaly samy o sebe postarat. *„Je hodně důležitý, aby se ta děčka dokázala postavit do života“ (Libuše).* Pěstoun také vede chlapce k práci venku – k řezání dřeva, stavebním pracím atd. Když provádějí nějakou mimo-

řádnou, těžkou práci, dostávají chlapci zvýšené kapesné. Představuje to pro ně jakousi brigádu.

6.6 Původní rodina

V následujícím výzkumu se věnuji původní (biologické) rodině a vazbám dětí na ni po příchodu do nové pěstounské rodiny.

6.6.1 Kontakt s biologickou rodinou

Navazování nebo uskutečňování kontaktu s biologickou rodinou. Doporučení, zvážení dané situace, vyhodnocení přání a skutečností.

Pěstouni umožňují dětem kontakt s jejich biologickými rodinami, dokonce jim pomáhají hledat jejich rodiče a rodiny. *„My, když už víme o nějaké biologické rodině, která se zajímá o to, jak se jim vede v pěstounské rodině, tak jim v to nebráníme“* (Petr).

Tato pěstounská rodina ale žije asi čtyřicet kilometrů od rodičů dívek Marty a Evy. Překážkou jejich častějšího kontaktu je větší vzdálenost a nedostatek financí biologických rodičů. *„Ti starší, ti mohli navštěvovat mámu a sourozence. Také navštěvovali otce, který žije sám. No, ta děcka, jak jsou u té matky, tak teď jsou pořád pod kontrolou sociálních pracovníků. A není to tam nějak růžové, že kolikrát holky Martina s Evou vykládaly, že si je vezmou. Prostě že tam ten vývoj není takový, jaký by měl být, příprava do školy, chování... Ale zatím tam ty dvojčata jsou“* (Petr).

Dívky pěstounské rodině by se jinak rády s biologickými rodiči setkávaly. *„Říkám, teď už se to rozběhlo, ty návštěvy. Jenomže zase je problém s tím že oni nemají peníze. Holky už se těšily na dvoudenní vánoční pobyt, už se to mělo uskutečnit, ale oni jejich rodiče byli úplně vyždímaní, že nebyli schopni si pro ně dojet. A asi ani na stravu neměli, jak by se tam živil, nedovedu si to vysvětlit. Oni mají dvoupokojovou garsonku, nebo ten byt na té ubytovně. Ta jejich matka tam má nějakého přítele, má tam starou babičku, no ty dvě děti, a ještě by tam měly být Martina s Evou. Takže to jsou takové sociální poměry, že ani nevím, jak by to tam vypadalo“* (Petr). Se sourozenci a rodiči udržují dívky pravidelný telefonní kontakt.

Další sourozenecká skupina, Martin a Barbora, se chtěli také setkat se svou matkou, především pak Barbora. *„A když se Barbora chtěla vdávat, tak řekla, že už jí bylo osmnáct, jestli by si mohla vyhledat svoji mamku. Já jí ale říkám, že jí nedám kontakt, že nevím, kde je. Ona si zašla za sociální pracovníci a našla si ten kontakt. Navíc dostala i kontakt na nějakou*

tetu. Tak si nejdřív zajela za tetou a seznámila se s ní, protože u nás byla od pěti roků, ona si vůbec nepamatovala na to dětství. Takže ona se vlastně o té svojí původní rodině všechno dozvěděla, takže nakonec ani o ten kontakt s tou mámou už nestála, protože ta její teta jí to všechno barvitě vyličila, zřejmě. Tu tetu neznáme. Něk se jsme se k ní nedopídili“ (Petr).

Jolana si zase přála setkat se s prarodiči, dokud ještě žijí. „Tak jsme vzali Jolanu s sebou, poznala babičku, poznala svoji sestru. Těž jsme tam asi dvakrát za nima na Slovensku byli. Jolanu jsme tam zavezli. Ale že by o to stáli... Oni mají svoje životy, též má víc sourozenců. Oni ti sourozenci nemají zájem se s ní stýkat. Jen občas si napíšou na Facebooku, jinak se nevyhledávají“ (Petr).

Aleš je v telefonickém i osobním kontaktu s babičkou. „Babička se ozvala, jestli by toho Aleše nemohla u nás navštívit. Takže jsme ji pozvali a pobavili jsme se. Ona viděla, v jakém prostředí Aleš je, předali jsme si telefonní čísla. Potom už ani nepřijela, protože jí to stačilo. Ale občas Alešovi zatelefonovala. Potom dostal mobil, už měla jeho mobilní číslo, a už mu telefonovala sama, někdy poslala zprávu. Postupem času, když byl Aleš velký, někdy jsme ho tam už zavezli na víkend, a potom, když už měl více jak patnáct roků, dokázal být takový samostatný, posadila ho do autobusu, on přijel do vzdáleného města cca 8 km od nás a my jsme si ho vyzvedli. Takže ten kontakt jsme mu umožnili“ (Petr).

Při předávání Adolfa do pěstounské péče se sociální pracovnice pěstounům zmínila, že Adolf v jiném dětském domově má ještě nějaké sourozence. „Když jsme si potom Adolfa brali, tak též nám sociální pracovnice řekla, že má někde v domově ještě sourozence. Ta nám zjistila, kde oni jsou, tak jsme za nima zajeli do domova. Adolf má jejich adresu, Facebook, telefonují si, jsou v kontaktu. Ale že by se museli navštěvovat, nebo být spolu, to ne. Jen o sobě ví“ (Libuše).

Danielovi bylo líto, že se každý setkal se svou biologickou rodinou. I když jeho matka měla několikrát možnost ho kontaktovat, neměla zájem. „Danielovi to hodně vadilo, že on nemá nikoho přímo z vlastní rodiny. On si pamatoval, že má nějaké sourozence, trochu si pamatoval, jak to tam v rodině bylo, ale strašně mu vadilo, že nemá nikoho. Tak jsme pátrali podle rodného listu. Sociální pracovníci se podařilo najít kontakt na jeho mámu. Zjistilo se, že si mohla taky vyžadovat styk s Danielem. Ale ona o to vůbec neměla zájem. Vlastně té sociální pracovníci napsala, že jí Daniel hodně ublížil. Jak jí může takové děcko ublížit? Ona ta matka má asi nějaké postižení. A našli jsme tam nějakou adresu babičky ze strany matky. A měli jsme takové štěstí, že jsme ji tam ještě objevili, že tam na té adrese bydlela. Ta babička zrovna byla v takovém psychickém rozpoložení..., měla vážnou nemoc. A ještě cosi tam bylo v rodině, že ona jenom mezi dveřmi se přihlásila, že teda Daniel je její vnuk, ale že s námi

nechce mít nic společného. Nakonec přes ten Facebook se nám podařilo zkontaktovat matčinu mladší sestru, jeho tetu. A ona si Daniela našla a sama ho oslovila. Vloni na podzim byl tu tetu navštívit. Také navštívil babičku a dědu. Taky už konečně někoho našel“ (Libuše).

Podle pěstounů bylo dobré, že se o Danielově setkání s matkou poradili s psychologkou. „*On si to myslel, že získá hned kontakt na mámu, a že si to s ní vyřiká. Ale přes svoji diagnózu ADHD, a při své prudkosti, chce mít Daniel prostě všechno najednou. On si neuvědomuje, že to někdo tak mít nemusí. To je otázka času. Myslím si, že by to nezvládnul, ten kontakt s tou jeho matkou. Navedli jsme ho na tu paní psychologku, která s ním pracuje“ (Libuše).*

7 Závěr

Diplomová práce si klade za cíl objasnit teoretický i praktický rámec problematiky pěstounské péče a sourozeneckých vztahů v různých typech pěstounských rodin.

V rámci diplomové práce jsem prováděla výzkum ve třech pěstounských rodinách. U každé z rodin se mi podařilo nahlédnout velmi detailně do psychologie vztahů mezi sourozenci a sourozenci a pěstouny.

Každá z rodin měla jiné složení. Odhalila jsem specifika přímo úměrná sociálním zařazením rodiny, její zařazení v rámci ateistického pojení oproti rodin s tzv. věřícími.

První rodina měla pouze jedno dítě biologické a jedno dítě v pěstounské péči. Zaujalo mě, že pěstounka jako kurátorka na OSPOD (Orgán sociálně-právní ochrany dětí), měla bohaté zkušenosti s touto problematikou, které byly většinou negativní. I přesto si vzala ke své desetileté vlastní dceři půlročního chlapečka jiného etnika. V průběhu dospívání začalo docházet k velkým problémům v chování dítěte, což bylo pro rodinu nakonec velmi náročné. Od osmnáctého roku žije chlapec odděleně. Zde si dovoluji poukázat na problém, který může nastat v každé pěstounské rodině, při každém novém pěstounském rozhodnutí.

Druhá rodina neměla žádné biologické děti. Původně si chtěli vzít dítě do osvojení, ale díky zdlouhavému procesu zvolili formu pěstounské péče. Za třicet let pěstounské péče měli ve výchově deset dětí (tři sourozenecké dvojice) z čehož tři stále vychovávají. Rodina je velmi náboženská založena. Aktuální zkušenost je většinou pozitivní (i přes psychickou poruchu jednoho z dětí), se podařilo všechny vychovat úspěšně. Některé z dětí i po dosažení plnoletosti zůstali buď v domě pěstounů, nebo v domě který se nachází v sousedství. Mají spolu dobré vztahy.

Třetí rodina měla jedno biologické dítě, k němuž si postupem času vzali do pěstounské péče další čtyři děti, včetně jednoho sourozeneckého páru. Tato rodina mě navíc zaujala tím, že v době dospívání starších dětí, pěstouni přijali do péče patnáctiměsíčního chlapečka. Tento krok, jak se ukázalo, měl velmi pozitivní dopad na výchovu starších dětí. Získali dovednosti, jako přípravu na budoucí potomky a rodinný život. Zkušenost této rodiny, s pěstounskou péčí, by se dala popsat jako převážně pozitivní. Na druhou stranu, se vyskytla celá řada problémů, které museli zvládnout. Poukazuji tímto na psychické problémy jednoho z dětí. I v tomto případě, měla tato zkušenost soužití, z takto handicapovaným členem rodiny, vliv na další život dospívajících dětí. Jakési uvědomění si životní situace, která může nastat, jak se s ní vyrovnat.

V diplomové práci se snažím, mimo již zmíněné, nastínit různé varianty vztahů mezi dětmi v pěstounských rodinách. Roli zde hrají, jak děti vlastní, tak i nevlastní. Mezi nevlastními se často vyskytují také pokrevní sourozenecké dvojice.

Na základě této kombinace vzniká mnoho problémů, které jsou podrobněji popsány mé práci.

Téma práce, proces zpracování zjištěných údajů a skutečností jsou velmi prospěšné pro mé profesní zařazení. Sociální práce jako taková, a to nejen na oddělení OSPOD, je vždy o individuálním přístupu ke každému jednotlivci, ke každé rodině. Citlivost problematiky vyžaduje nemalou trpělivost, empatii, znalost problematiky. To vše v plné návaznosti na legislativní ustanovení. Vždy je však nutno se vyvarovat tzv. zastupování – to znamená neřešit problém za danou rodinu za daného jednotlivce, ale být nápomocný a být jakýmsi pomocníkem při řešení nebo nalezení řešení. Správný přístup sociálního pracovníka, znalost zákonů i osobnosti předchází možným patologickým, nežádoucím, jevům v soužití.

Ze svého pohledu, beru práci sociálního pracovníka více jako poslání než pracovní zařazení.

8 Seznam zkratk

IPOD – Individuální plán ochrany dítěte

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

Tzv. – Takzvaně

Apod. – A podobně

Tj. – To je

9 Zdroje

Seznam použité literatury

1. ARCHEROVÁ, Caroline. Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál, 2001. 120 s. ISBN 80-7178-578-4.
2. BAJER, P. V období čekání na dítě prožívají pěstounky pochyby. Sociální práce. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2006, 1. ISSN 1213-6204.
3. BUBLEOVÁ, Věduna, NOVÁK, Ondřej, VÁGNEROVÁ, Marie a kol. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. 1. vyd. Praha 1: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. ISBN 978-80-87455-25-8.
4. BUBLEOVÁ, Věduna, VÁVROVÁ Alena, VYSKOČIL, Filip a kol. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 3. přeprac. vyd. Praha 1: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. ISBN 978-80-87455-17-0.
5. BUISSON, M. *La fratrie, creuset de paradoxes*, Paris: L'Harmattan, 2003
6. Brabenec, F. Stav a perspektivy náhradní rodinné péče. Současný stav a perspektivy dalšího rozvíjení náhradní rodinné péče. In Sborník z 3. konference o náhradní rodinné péči, Olomouc 1984 (12–24). Praha: MPSV ČSR.
7. ČURDOVÁ, Z. Co obnáší pobyt v Klokánku. Sociální práce. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2006, 1. ISSN 1213-6204.
8. FRANTÍKOVÁ, J. sos-vesnicky.cz Sourozenecké vztahy [online] [neuveden]. Dostupné z: www.sos-vesnicky.cz/res/data/027/003189.doc
9. HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
10. HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
11. LEMAN, K., Sourozenecké konstelace. 2008. Praha: Portál. ISBN 987-80-7367-507-3.
12. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. Krizové situace v rodině očima dítěte. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.
13. MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada. Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

14. MOCK, Douglas W. a Geoffrey A. PARKER. The evolution of sibling rivalry. New York: Oxford University Press, 1997. ISBN 0198577443
15. Národní informační centrum pro mládež. Pěstounská péče [online] [cit. 18. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/pestounska-pece>
16. Pěstounská péče na přechodnou dobu [online] [neuveden] dostupné z: <http://www.rpp.cz/inpage/jak-probiha-kontakt-s-biologickou-rodinou/>
17. Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin. Nadační fond J@T. 2014. str. 9 Dostupné z: <http://valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/pravni-a-financi-aspekty-doprovazeni.pdf>
18. SCHAVEL, M., DLEXLEROVÁ, B., Niekoľko poznámok k sociálnemu poradenstvu v oblasti náhradnej rodinnej starostlivosti. A few notes about the social counseling in substitutional family care. Sociální práce. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2006, 1. ISSN 1213-6204
19. Škoviera, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
20. VYSKOČIL, Filip. Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014 [cit. 2014-12-15]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Projekty/Pravni_uprava_NRP_v_CR_2014.pdf
21. ZEZULOVÁ, D. Pěstounská péče. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9